

Mural Art a jeho vývoj

Můj příběh o graffiti a Ostravě

Nelly Kutá

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta multimediálních komunikací

Ateliér Grafický design

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Nelly Kutá**
Osobní číslo: **K12017**
Studijní program: **B8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimédia a design – Grafický design**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Mural art a jeho vývoj**

Zásady pro vypracování:

Rozsah teoretické práce minimálně 25 stran + obrazové přílohy (dokumentace praktické části). Práci odevzdat v elektronické podobě (dle předepsané celouniverzitní šablony viz Směrnice rektora č. 7/2014) ve formátu PDF na 1 ks CD (DVD) nosiče, dále odevzdat 2 kusy výtisků elektronické podoby práce a 1 výtisk graficky zpracované bakalářské práce, která má volnější grafickou podobu.

1. Teoretická část:

vznik a typologické rozčlenění Street art umění s ohledem na jeho vývoj.

2. Praktická část:

aplikace Mural artu na objektech městské zástavby.

Dále na samostatném nosiči CD-ROM odevzdejte obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce v minimálním počtu 10 kusů pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do Portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah bakalářské práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/umělecké dílo

Seznam odborné literatury:

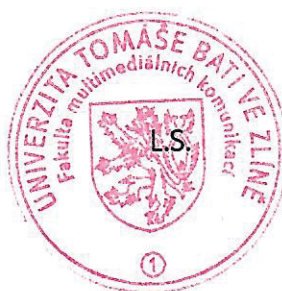
doporučené zdroje:

veškeré knihovnické a jiné fondy s literaturou na území ČR, SK, EU, webové stránky vztahující se k tématu, odborné časopisy a další literatura po konzultaci s vedoucím práce.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PaedDr. Jiří Eliška**
Ateliér Grafický design
Datum zadání bakalářské práce: **3. listopadu 2014**
Termín odevzdání bakalářské práce: **15. května 2015**

Ve Zlíně dne 1. prosince 2014

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.
děkanka

dr. ak. soch. Rostislav Illík
vedoucí ateliéru

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně12. 12. 2014.....

Nelly Kutá

.....
Jméno, příjmení, podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá vývojem moderního mural artu, od fenoménu graffiti, street artu, až po obrovský mural. První kapitola obsahuje slovník s českými výrazy graffiti subkultury. Druhá kapitola se detailně zaměřuje na vymezení pojmů pouličního umění. Třetí kapitola zprvu obecně popisuje vznik graffiti kultury spolu s jejím rozšířením, další část je věnována aktuálně vlivným světovým muralistům. Poměrně velký prostor věnuji vývoji tohoto umění na české scéně a speciálně v Moravskoslezském kraji. Zde sleduji nejen vývoj, ale také aktivity zdejších umělců a jejich názory. Praktická část popisuje zejména postup při tvorbě vizualizací a následné aplikace motivů na betonovou, brizolitovou minerální omítku, která je součástí autobusové zastávky Nová Bělá, Pod Kopcem.

Klíčová slova: mural, mural art, street art, graffiti, pouliční umění, sprayart, spreje, Moravskoslezský kraj, Ostrava, autobusová zastávka

ABSTRACT

The bachelor thesis concerns with the evolution of modern mural art. It deals from the phenomenon of graffiti to a huge mural. The first chapter includes a vocabulary with czech words for the graffiti subculture. The second chapter is focused on dividing street art in detail. The third chapter describes the emergence of graffiti in general with its expansion at first. The next part is dedicated to world actually influential muralist. A relatively large space is devoted to the development this art on the czech scene, especially with emphasis to moravian-silesian region. Here, I examine a progression and activities of local artists, thanks to interviews with them. The practical part is based on the description of making visualizations and then application to the concrete coat. It is the installation of a colored mineral plaster on the bus stop, which is called Nova Bela, Pod Kopcem.

Keywords: mural, mural art, street art, graffiti, sprayart, sprays, moravian-silesian region, Ostrava, bus stop

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. PaedDr. Jiřímu Eliškovi za inspirující konzultace a doprovodné vedení. Velké poděkování patří Petre Gherbetz a Nikolou Vavrousovi za jejich ochotu a obáshlé rozhovory. Zejména chci poděkovat svému příteli Pavlovi, kamarádce Pavlíně za psychickou podporu a rodičům, kteří mi vždy důvěřovali a podporovali mě. Děkuji také všem zmíněným osobám, které mi poskytly řadu informací a podkladů k této práci.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1. SLOVNÍK POJMŮ GRAFFITI	11
2. MURAL ART—UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY	12
2.1 GRAFFITI, STREET ART VS. MURAL ART – CO JE CO ?.....	12
2.1.1 Graffiti.....	12
2.1.2 Street art.....	14
2.1.3 Mural art.....	17
3. HISTORIE, GLOBALIZACE A JEJÍ DOPAD	19
3.1 VZNIK GRAFFITI A JEHO KOLÉBKA	19
3.2 KONTINENTY A GRAFFITI MIMO USA.....	20
3.2.1 Latinská Amerika	20
3.2.2 Evropa	21
3.2.3 Afrika.....	22
3.2.4 Asie.....	23
3.2.5 Austrálie a Nový Zéland	23
3.3 SOUČASNÍ PŘEDSTAVITELÉ MURAL ARTU.....	24
3.3.1 Mistři horké krve	24
3.3.2 Triumf francouzských a anglických umělců	25
3.3.3 Představitelé z Německa a Ukrajiny	26
3.3.4 Italská převaha.....	26
3.3.5 Současné legendy USA.....	26
3.3.6 Blízkovýchodní představitelé a SHERYO.....	27
3.4 VLIVNÍ MURALISTÉ ROKU 2014.....	28
4. VÝVOJ NA ČESKÉ SCÉNĚ.....	31
4.1 OSTRAVA A PRAHA, MÍSTA ČINU	31
4.2 GRAFFITI POČÁTKU 21. STOLETÍ V ČR	33
4.2.1 Individualizace artistů a zánik crews.....	33
4.2.2 Skateboarding, graffiti a grafický design.....	33

4.3	MURAL ART, PŘÍTEL PRAŽANŮ	36
4.4	JAN KALÁB A PASTA ONER	37
5.	MURAL V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI	39
5.1	SNAHA OŽIVIT MĚSTO OSTRAVA.....	39
5.1.1	Sprayart 34CREW a Nikola Vavrous.....	39
5.1.2	Sasanca.....	41
5.1.2	důl Hlubina.....	42
5.2	NEJVĚTŠÍ MURAL GALERIE V ČR SE NEKONÁ.....	44
5.3	PROBLÉM S VÝRAZNÝMI NÁTĚRY	45
5.4	BUDOUCNOST OSTRAVSKÉHO MURALU	46
6.	MŮJ PŘÍBĚH O GRAFFITI A OSTRAVĚ	47
6.1	TADY TO ZAČALO	47
6.1.1	Seznámení se spreji a Nikolou Vavrousem.....	47
6.1.2	Chrobáková, barevná autobusová zastávka.....	48
6.1.3	Zastávka Stará Bělá, Střed a MFK Vítkovice.....	53
6.2	MÁ GRAFFITI VIZE DO BUDOUCNOSTI	55
II.	PRAKTICKÁ ČÁST	56
7.	PROČ MURAL ART.....	57
8.	PROČ NOVÁ BĚLÁ, POD KOPCEM	58
9.	ZAČÁTEK A DOKUMENTACE.....	59
10.	PROCES NAVRHOVÁNÍ.....	60
11.	FINÁLNÍ KONCEPTY	62
12.	PRÁCE V TERÉNU	65
13.	DÍLO	66
14.	ZÁVĚR	69
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	70
	SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ.....	70
	SEZNAM NEPUBLIKOVANÝCH ZDROJŮ.....	72
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	73
	ZDROJE OBRÁZKŮ.....	75

ÚVOD

Konzumní trendy a rychlý technologický vývoj 21. století zasahují všechna odvětví, včetně tabuizovaného pouličního umění. Z původního protestu se dostáváme do kategorizované formy projevu, která boří mýty, ale také opomíjí původní myšlenky street artu. Undergroundové směry se valně dostávají do povědomí široké veřejnosti a stávají se součástí života mladé generace. Urbanistické struktury jsou stále narušovány ilegální záplavou tagů a pieces či throw-upů. Častěji se však setkáváme s vědomě promyšlenými díly, která oslovují širokou veřejnost. Taje nočních výprav a strach, který byl často hnacím motorem writerů, střídá zákonem umožněná a smlouvou stvrzená akce. Invazivní způsob sebevyjadřování přešel do takřka defenzivní podoby. Fenomén ulic se stal hojně diskutovanou oblastí současného umění. Ranný počátek 21. století ukazoval na přesun street artu do galerií a muzeí, druhé desetiletí obrací kartu a vytváří bohaté množství pouličních performance. Z ulic se stávají galerie.

Ačkoliv je název vymezen vůči mural artu, pro přehled a pochopení problematiky se věnuji také pojmům graffiti a street artu. Termínům, jež jsou renesanční kolébkou pojmu, který se v historii opíral více o štětce a kyblíky, nežli o válečky a spreje. Odkrývají podstatu mural artu, jenž je následkem a vývojem pouličního umění konce 20. a počátku 21. století. Neopomímám jeho historické podoby a velkoplošné malby chrámů, ale ani se jimi nezabývám. Cílem je zhodnotit mural art jako novou formu umění vycházející právě ze street artu a graffiti.

Cílem mé práce je ukázat na nynější stav měst a vnímání writerů, jakožto spolutvořitelů mural artu. Městské prostředí třetího tisíciletí a druhého desetiletí vytváří jakýsi svobodný prostor pro ruce umělců.

Má práce také hodnotí českou graffiti scénu a podrobně se zabývá aktualitami z Ostravy a aktivitami tamějších umělců s pseudonymy KHOMATOR a SASANCA, aktivními tahouny street artu v Ostravě a jejím okolí. Teze předkládá jejich názory jako ukazatele nynější tvorby severovýchodu republiky. Součástí je literatura, která se opírá o zahraniční tituly, zpracované texty českých diplomových prací a spolehlivé internetové zdroje.

Text obsahuje spoustu subkulturních výrazů, které vycházejí z angličtiny a neodmyslitelně patří k oboru. Práce proto obsahuje slovník s typickými pojmy pouličních umělců. Ty jdou naskrz od počátku moderního malování přes vývoj, až ke štěpení urban artu.

V návaznosti na rodný kraj tvoří poslední část práce můj osobní příběh o umění v ulicích. Vztah, který se tvořil od útlého dětství a přerostl v aktivní účast na přeměně mého rodného města. Svou zkušeností demonstruji generační a genderovou rozmanitost, která se dnes projevuje. Práci završuji svým osobním projektem Barevné zastávky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. SLOVNÍK GRAFFITI POJMŮ

Background	pozadí pro dílo
Black book	fotoalbum writera se sbírkou fotografií jeho pieců
Bomb, Bombing	rychle udělaná ilegální graffiti
Can	plechovka, dóza, sprej
Cap	tryska (ventil) na spreji (fat cap dělá širokou, outline cap tenkou stopu)
Crew	skupina 2 a více writerů
End to end	vagón pomalovaný pouze pod okny, ale po celé délce
Fillin	vybarvení písmen
Fresh	nováček mezi profesionály
Graffiti art	celá kultura, patří sem graffiti, hudba (hip-hop), breakdance, atd.
Character	obličej, postava, obrázek
Chrom	piece vytvořený stříbrnou barvou
Jam	setkání writerů
Legál	místo, kde je povoleno tvořit graffiti
Mural	malba na zdi, velkoplošná malba na zdi, umělecký směr
New school	moderní graffitistyle
Old school	styl graffitistyle
Outsider	tag na venkovní straně vagónu
Outline	čára okolo piecu
Panel	graffiti na vlaku pod okny
Piece	jedna práce writera, doslova kus
Sketch, skica	náčrt
Spit	zničení piecu
Stencil	sprejovat přes šablonu, šablonový styl
Tag	podpis writera
Tágo, tegovka, tukovačka	fixa určená k tagování (podpisům)
Throw up	jen „obrysy“
Toy	amatér, začátečník
Whole car	graffiti přes celý vagón
Whole train	graffiti přes celý vlak
Writer	osoba malující graffiti
Xeroxboy	sprejer, který napodobuje styl druhých
Yard	depo, kde jsou vlaky nebo metro zaparkovány na noc
Zbombit něco	udělat někde piece nebo tag

1 FEER. Slovník, Historie Graffiti: Slovník. Hledáš-li vše co se týče fenoménu graffiti, tak jsi tu správně... [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.feer.wbs.cz/>

2. MURAL ART – UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY

2.1 GRAFFITI, STREET ART VS. MURAL ART

„Dobré umění ve veřejném prostoru něco vypovídá o komunitě. To, co říká, je to, kdo jsme, nebo to, co si myslíme, je to místo, odkud jsme přišli, je to i to, co chceme. A zobrazuje tyto věci takovým způsobem, že je každý může pochopit a vychutnat.“²

Malby na zeď nás provází historií, od paleolitických jeskyní typu Chauvet či Lascaux, dávného Egypta, vyspělého Říma, přes Michelangela, až k Diegu Riverovi. Dekorativismus chrámů vystřídal propagandistické výjevy a ideologická témata. Zdobení budov se přesunulo spíše do ladění příbytků a muraly tohoto charakteru dnes shledáváme jako zpestření nábytku či místnosti moderní tapetou od vintage po 3D. Do 70. let 20. století by si teoretik umění představil pod pojmem mural painting velké nástěnné malby vyjadřující sociální a náboženskou tematiku demonstrovanou na vnitřních či venkovních zdech. Průběh avantgardy však naznačoval stále nové tendence a dnes můžeme „wall painting“ vnímat jako moderní umělecký směr vycházející z graffiti. Je možné říci, že v dnešní době, podobně jako realismus, označuje mural různé směry, názory a postoje. Pro pochopení moderního exteriérového pojetí muralu je vhodné složky venkovního umění oddělit.

Obr. 1. graffiti

Obr. 2. street art

Obr. 3. mural art

2.1.1 GRAFFITI

„Myšlenka graffiti není špatná. Je tak čistá, surová a sprostá, že odráží dnešní svět.“³

Graffiti, odvozený pojem od italského „sgraffito“, znamená škrábat, škrábanec. V řečtině se s ním setkáváme ve slově „γραφειν = grafein“, tedy psát.⁴ Pojem spjatý s hip hop kulturou, anarchismem a místy jako New York, má svá pravidla a na rozdíl od street artu je jeho záměrem především komunikace uvnitř subkultury.

² DEMOLLI FINE ART STUDIO. WHAT IS A MURAL? 2013. Demolli Fine Art Studio [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://murals.demolliart.com>

³ OVERSTREET, M. In Graffiti We Trust. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2006, s. 211. ISBN 80-204-1325-1.

⁴ PHILLIPS, Susan. Graffiti Definition: The Dictionary of Art: London: Macmillan Publishers - Grove's Dictionaries Inc In: [online]. 1996. vyd. [cit. 2015-01-25]. Dostupné z: <http://graffiti.org/faq/graf.def.html>

„Definice graffiti je vymezena velice úzce. Podstatou graffiti je psaní písmen (nejčastěji jména writerů nebo názvy crew, to však není podmínkou) na plochu ve veřejném prostoru. Písmena nesmějí sdělovat žádný obsah. Nevypovídají o ničem jiném kromě vlastní přítomnosti.“⁵

Podobně se vyjadřují i čeští tvůrci. „U graffiti je jasné, že vychází z písma, to je čisté.“⁶ „Graffiti, jako takové, je především písmo, v jakýchkoli barvách. Rozhodující moment je jméno writera.“⁷ Na tom, co vše zahrnuje graffiti oproti street artu, se však často neshodnou sami umělci. „Je jedno, či je to čmáranice, kaligrafický znak, propracovaná typologie nebo výtvarně řešená malba, panel na vlaku, logo samolepka, plakát či poškrábané okno v elektrice. To všechno je součástí celku nazývaného graffiti.“⁸

Zde si v retrospektivě můžeme všimnout vývoje v oblasti kategorizace pojmů. Za změnu pravděpodobně vděčíme roku 2004. Tehdy provozovatelé webu WoosterCollective diskutovali s návštěvníky webových stránek, jak by umělecké hnutí, které jejich stránky propagují, pojmenovali. Termín street art byl tehdy odsouhlasen, pronikl do povědomí a oddělil tak „písmo a obraz“. Po roce 2005 se již v publikacích dočítáme o termínech graffiti i street art.⁹ Dodnes však konotace není pevně stanovena a mezi street art a graffiti je jakási nestálá hranice. Snáze ji pochopíme s faktem, že ke graffiti se člověk dostává v průběhu adolescence, kdy hledá novou identitu, období, kdy se chlapec mění v muže a graffiti je jednou z cest, která ho může během tohoto procesu naplňovat.¹⁰ „V roce 97 (11 let) jsem poprvé viděl graffiti a street art v časopise Pop Life. V té době vycházel blog, kde byly články, jak z domova, tak ze zahraničí a vždy tam byla dvoustrana věnovaná graffiti. Tam mě to oslovilo a pohltilo a chtěl jsem o tom vědět všechno. Ale ty informace zde v té době nebyly.“

Obr. 4. Pop Life, první český časopis s tematikou graffiti

⁵ MAGID, V. CAP: [Crew against people : Blez, Crap, Dize, Key, Kto, Masker, Mosd]. V Praze: Bigg Boss, 2007, [248] s. ISBN 978-80-903973-0-9.

⁶ KUTÁ, N., SASANCA vs KHOMATOR interview: audiozáznam na téma: vývoj pouličního umění. 20. 1. 2015. Ostrava, 2015.

⁷ Tamtéž.

⁸ Otevřená výzva tvůrcům graffiti: fotografie Rudolfa Němečka. Editor Lenka Grimová. V Náchodě: Galerie výtvarného umění, 2004, 46 s. ISBN 80-850-5786-7.

⁹ WoosterCollective. WHAT THE HELL SHOULD WE CALL THIS THING... A FEW MORE: Here's a few more responses to our question, "What The Hell Should We Call This Thing?" [online]. 2004 [cit. 2015-01-25]. Dostupné z: <http://www.woostercollective.com/post/what-the-hell-should-we-call-this-thing...-a-few-more>

¹⁰ MANCHINI, M. Graffiti a psychoanalýza. Ateliér: čtrnáctideník současného výtvarného umění. 2008, č. 19, s. 6.

Nebyl přístup na internet, specializované časopisy, proto jsem informace získával postupně a vyvíjelo se to tak, že jsem začal sám zkoušet nějaká písmena, abecedy. Poté jsem si začal všimnout věcí ve městě, protože v těch letech tady začalo graffiti přibývat. V ulicích Ostravy, Havířova taky, takže až potom jsem si hledal všechny ty věci v ulicích... Já jsem prakticky začal malovat sprejem kolem roku 2001, než jsem si vůbec troufl.... Nedokážu si představit (samozřejmě jsou takoví), že by každý writer, který v 15 začne tagovat po městě a začne dělat vlaky, že v 50 bude tak samo a tak aktivně dělat, jako v těch 15. Každý se potřebuje nějakým způsobem vyvíjet a jak jsi zmínila, třeba Kaláb, Pasta apod. kdysi malovali strašně moc ulice, vlaky, různě po Evropě, všude po světě a teď dělají legální umělecké věci a jsou za to náležitě peněžně ohodnoceni. Jsou známí. Myslím si, že to je vždy osobní vývoj člověka. Samozřejmě, na světě najdeš spoustu 50letých fotrů, kteří pořád malují ty vlaky a je to dobře. Každý ať to dělá, jak to cítí. Myslím, že to je dost individuální, ale hodně z těch, kteří začínali na tom ilegálu dospěli k tomu, že to je věc, která je může živit, protože je to věc, kterou umí dobře.“¹¹

U žen probíhá včlenění do komunity obdobně, ale s rozdílem, že kvůli nepříznivosti prostředí, ke kterému se subkultura uchyluje, se graffiti věnují jen zřídka. Často se k němu dostanou skrze své přátele, partnery. Pokud se ovšem žena stane uznávanou writerkou, respekt komunity je stejný. „Já jsem začala malovat venku dost pozdě. To už jsem studovala výtvarku na pajdáku. Začala jsem chodit s klukem, se kterým jsme se seznámili na výstavě, ten maloval venku a dostal mě k tomu. Nicméně v té době mi už bylo 25-26, tudíž dost pozdě....“

2.1.2 STREET ART

Obr. 5. Býci, Alessandra Svatek a Artur Magrot

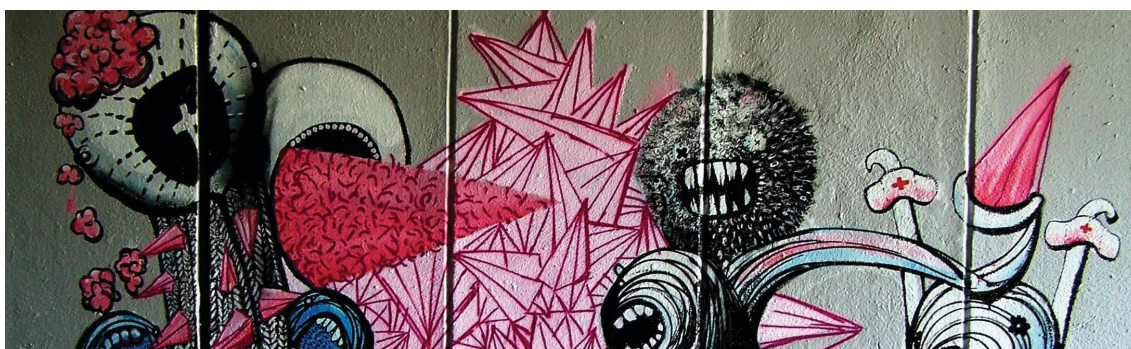
„... Street art se svou chutí konfrontovat s ulicemi velkoměst blíží graffiti. Jeho výrazové prostředky však jsou daleko bohatší a rafinovanější, stejně tak jako obsahy jeho sdělení. Autoři street art chtějí komunikovat. Z města si vytvářejí autonomní fórum, kde vyjadřují politické názory, konfrontují se s ostatními členy své komunity, dělí se o kresby či poezii.“¹²

¹¹ KUTÁ, N., SASANCA vs KHOMATOR interview: audiozáznam na téma: vývoj pouličního umění. 20. 1. 2015. Ostrava, 2015.

¹² Tamtéž

V počátcích převládala písmena, podpisy (tagy), nápisy. Při expanzi pouličního umění a volnosti umělců, která výtvarníky nijak neomezovala, však docházelo k vzniku nových forem: abstrakcí, symbolů, širě použitých materiálů, jako nálepky, plakáty, airbrush, křídly na olejové bázi, všechny varianty maleb, a dokonce soch. Mnoho umělců bylo osvobozeno od spoléhání se pouze na spreje. Jako výsledek tohoto vývoje, tedy nového graffiti, více frekventovaného, dostává umění název street art. Ten je charakterizován inovativními formami, technikami, přesahuje klasické graffiti a stává se všudypřítomnou součástí našich životů. Jak již bylo psáno, název moderního graffiti dostalo nové jméno díky stránkám Wooster Collective, jeho podoba se však uchytila až v roce 2005.

„Deset lidí vedle sebe namaluje deset věcí a ani jedna z nich nemusí být umění, může to být zábava. Myslím si, že u umění by měl být obsah, estetická hodnota, náplň, co vyprovokuje, co od tebe něco chce, něco to z tebe bude chtít dostat, nejen: „Podívej se a běž.“ Takže, pokud street art tak by to mělo být takhle. Někdo tomu dnes už říká jenom street art. Já tomu ráda říkám malování venku, protože každé malujeme něco jiného. Je to způsob vyjádření a je to jenom o tom, že lidem vyhovuje exteriér.“¹³

Obr. 6. Street art, SASANCA

Obtíže s vymezením pojmu street art jsou zřejmé hned z několika důvodů, a tím největším je jeho obsáhlost. Je to veškeré ilegální umění ulice, které není graffiti. Takto se k problematice vyjádřil Cedar Lewisohn.¹⁴ Norbert Siegl z vídeňského Institutu pro výzkum graffiti naopak označuje street artem jak legální, tak nelegální městskou tvorbu.¹⁵ Teoretici a samotní umělci se však často neshodnou ani na tom, jestli je street art, stejně jako graffiti, pouze dorozumivací nástroj subkultury, anebo slouží jako inspirace k zamyšlení, pro nezúčastněného diváka. Častěji je ražen názor, který zastává spíše druhý pohled. Street art by měl oslovovat nejen subkulturu.

¹³ KUTÁ, N. SASANCA vs KHOMATOR interview: audiozáznam na téma: vývoj pouličního umění. 20. 1. 2015. Ostrava, 2015.

¹⁴ LEWISOHN, Cedar. STREET ART: The Graffiti revolution. 1st edition. London: Tate Publishing, 2008. s. 23

¹⁵ SIEGL, N. Definition des Begriffs Graffiti. Definition des Begriffs Graffiti*online+. © 2010 *citováno 8. 11. 2013+. Dostupné z: <http://www.graffitieuropa.org/definition.htm>

„Street art já beru jako myšlenku, i politickou, společenskou, která je zobrazena v ulicích města. Nemusí se jednat vždy o písmo, jako graffiti, ale spíš, že to má člověka nějak zaujmout. Ať už hláška proti nějakému establishmentu nebo třeba udělaný šál na strom. Je to něco zajímavého v daném městě, art v ulicích.“¹⁶

Soudobý street art z hlediska žánru, technik a způsobu interakce do městské struktury rozšířil a zpestřil svůj repertoár natolik, že pod pojem street art můžeme zahrnout opravdu cokoli, co nějakým způsobem napadá regulární rámec veřejného prostoru.¹⁷

Street art je možné definovat i tak, že je často koncipován jako projekt do konkrétního prostoru, kde reaguje na prostředí, ve kterém je vytvořen, ať už se jedná o komunikaci v rámci subkultury, politické téma či zpestření okolí. I přes všechny argumenty mají dva příbuzné obory společné prvky, které jim nelze odepřít. Prostor, kde díla vznikají, jsou vždy města a ulice. Disciplíny spolu volně žijí a nepanuje mezi nimi rivalita. Vztah by se dal přirovnat k matce a dítěti, přičemž dítě matku v mnoha ohledech překonalo a má blíž ke svým vrstevníkům, v našem případě jsou to občané města, které dítě daleko více oslovuje svou laicizací a bližšími tématy.

Velmi obecně se dá říct, že o street artu se častěji mluví jako o umění, na rozdíl od graffiti, za kterým si běžný občan představí vandalismus. Sobeckost, utajená tvář, nevкус, ničemnost, čmáranice, klikyháky, hieroglyfy, reklama pro prostituci, nespokojenost se systémem, drogy, zbraně, kriminalita, i to jsou synonyma pro graffiti. Faktem může být, že v boji proti ilegální tvorbě zasahují organizace, které v propagaci svých myšlenek a sloganů používají právě slovo graffiti, případně tag. Řadí zde často i šablonový styl a může tak snáze dojít k záměně pojmů. Český server TagBust například dělí své zaměření na boj proti „tagům“ a „ostatnímu graffiti“ o kterém tvrdí: „Typů je více, uveďme pouze, že se jedná o vícebarevné graffiti, které k vytvoření vyžaduje více času a motivací autora je obvykle vytvářet domnělou hodnotu.“¹⁸ to je velmi široká specifikace, ke které můžeme zahrnout také street art. Myšlenku dokládá i Arifa Akbar společně s Paulem Valleym ve svém článku *Graffiti: Street art – or crime?* Kde doložili i to, že naopak sami tvůrci označují svá díla častěji jako street art.¹⁹ Server TagBust zároveň konstatuje, že nehodlá znevažovat graffiti, která vznikala legální cestou a neupírá jim jejich uměleckou

¹⁶ KUTÁ, N., SASANCA vs KHOMATOR interview: audiozáznam na téma: vývoj pouličního umění. 20. 1. 2015. Ostrava, 2015.

¹⁷ KOUBSKÁ, Kristýna. *Street art: z undergroundu mainstreamem*. Zneužití street artu v komerční sféře. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Sdružená uměno- vědná studia, 2013. 54 s. Vedoucí diplomové práce: Mgr. Viktor Pantůček.

¹⁸ TagBust: Potíráme ilegální graffiti. O GRAFFITI: Co jsou graffiti? *TagBust* [online]. 2012. vyd. [cit. 2015-01-26]. Dostupné z: <http://www.tagbust.com/graffiti/>

¹⁹ AKBAR, A. Graffiti: Street art – or crime? *The independent UK* *online+. 16. 7. 2008 *citováno 8. 11. 2013+. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/art/features/graffiti-street-art-ndash-or-crime-868736.html>

hodnotu. Paradoxní je, že autoři webových stránek oslovují majitele nemovitostí, aby se v případě zájmu o graffiti obrátili na ně a oni jejich poptávku uveřejní.²⁰

2.1.3 MURAL ART

„Mural art je malba provedená přímo na stěnu. Pochází z latinského slova „murus“, což znamená „stěny“.“²¹

Nástěnné malby často ukazují na obavy, naděje, hodnoty a vzpomínky komunity, kde jsou nástěnné malby malovány. Charakteristiku klasických muralových maleb můžeme aplikovat i na moderní směry tohoto umění, neboť má nejen stejnou podkladovou podstatu, ale svými záměry se blíží street artu. Rozdíly vidíme v definici, kdy můžeme moderní mural oddělit pomocí způsobu provedení celé malby.

Obr. 7. Mural art, BLUE, Jan Kaláb

„Mural art neboli „umění na zdi“ patří mezi styly, při nichž jsou používány moderní technologie a materiály. Místo sprejů používají výtvarníci ruční nanášení barev štětce a válečky.“²²

Spreje však nemizí, stávají se plnohodnotným pomocníkem moderního muralisty. Ten si obrovský výjev může na zeď i promítnout (videomapping). I přes tyto rozdíly často velké nástěnné malby plní funkci renovace okolí, zpestření vizáže starých domů. Jsou jedním z posledních trendů street artu. Přináší nové technologie v postupu a barvě. Prolínají vysoké umění s amatérskou tvorbou. Umělci jsou často studenti výtvarných škol, bývalí „grafiťáci“, ale i začínající sprejeři, kteří neprošli

²⁰ TagBust: Potíráme ilegální graffiti. O GRAFFITI: Co jsou graffiti? TagBust [online]. 2012. vyd. [cit. 2015-01-26]. Dostupné z: <http://www.tagbust.com/graffiti/>

²¹ Dictionary.com. Mural Dictionary [online]. © 2015 [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://dictionary.reference.com/browse/mural>

²² ČTK. Mural art: dům v Praze zdobí obří nástěnná malba: Moderní umění. In: TÝDEN: časopis Týden.cz [online]. 28. 04. 2013 18:05. [cit. 2015-01-26]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/kultura/umeni/mural-art-dum-v-praze-zdobi-obri-nastenna-malba_268558.html#.VMa1Kv6G-Sp

fází raného období graffiti a jeho invazí. Muralová čerstvost je aktuální a její styl je žádoucí. Zakázky od majitelů nemovitostí jsou hojné. Lidé si uvědomili, že malování venku není jenom zlo a způsob, jak něco zničit, a začínají brát street art jako součást svých životů. Tento trend byl ještě před pár lety v České republice velmi vzácný, avšak ve světě jej pozorujeme minimálně deset let.

Souznění je natolik veliké, že příkladů kolem nás přibývá. Když dnes mateřská nebo základní škola uvažuje nad zahrádkou, uvažuje také nad vnitřními a venkovními zdmi jako vhodným prostorem pro velké malby. Ředitelé, starostové, podnikatelé, doktoři a jejich zájem o mural dotvářejí představu o moderním muralu plném legálních prostředků a restaurátorských myšlenek.

„Mural vnímám jako velké nástěnné malby. Štítý domů, velké zdi, které nemusí obsahovat písmo. A nemusí to dělat writeři, kteří dělají graffiti.“²³

Z ostravských zástupců potvrzuje i SASANCA, že pod mural artem si každý představí „ty velké věci“²⁴. Rozdílnost je patrná například v show, kterou mural vytváří. Divák je pozván k místu činu, často za denního světla pozoruje žebříky, lešení, výsuvné plošiny, jeřáby a umělce, který nemá šanci utéct. Nemaskuje se a jeho identita bývá známá. Sám dává o akci dříve vědět. Po akci ji zveřejňuje pod svým jménem, jménem skupiny a je v podstatě žádoucí, aby se o ní psalo, jako o velkoplošném, legálním díle konkrétní osoby, autora. Přezdívky zde přestávají fungovat. Jak naznačil KHOMATOR před rozhovorem: *„Klidně tam potom dej Nikola Vavrouš“*, i známí writeři s vybudovanou identitou se od původních nicknames, fungujících převážně v subkultuře graffiti a hip hopu, distancují a tvoří pod svými rodnými jmény. Příkladem může být taktéž Kaláb. Výjimka potvrzuje pravidlo a v Česku známý a uznávaný PASTA ONER účinkuje na scéně s původní identitou. Ten také stojí za rozkvětem moderního muralu v Česku.

„Murály, které teď vznikají, to je super věc, určitě. Je spousta umělců, kteří chtějí tvořit legálně, ale nechtějí dělat obrazy jenom do muzeí. Proto ty štítý baráků, které vznikají všude možně po světě a jsou na tom fakt umělecká díla, já si myslím, že to je něco mezi tím jednoduchým street artem typu Banksy - šablona, ilegál, v noci něco rychle a nejsou to graffiti, není to písmo, jsou to mnohdy obrazy, myslím si, že to je budoucnost pro umělce, kteří chtějí tvořit. Povolování velkých domů, nástěnných maleb v ulicích.“²⁵

²³ KUTÁ, N., SASANCA vs KHOMATOR interview: audiozáznam na téma: vývoj pouličního umění. 20. 1. 2015. Ostrava, 2015.

²⁴ Tamtéž

²⁵ Tamtéž

3. HISTORIE A GLOBALIZACE

3.1 VZNIK GRAFFITI A JEHO KOLÉBKA

V roce 1904 se Anthropophyteia jako úplně první magazín zaměřil na graffiti na toaletách. Během druhé světové války bylo zneužito jako propaganda nacistů ideologickými nápisy. Také v opozici vznikaly nápisy proti Hitlerovi (skupina The White Rose), kdy během roku 1942 psali nesouhlasné slogany, 1943 byli zatčeni. Během studentských protestů v roce 1960 a 1970 na sebe studenti upoutali pozornost plakáty a malovanými slovy. Francouzští studenti pak zaujali především šablonovou technikou.

Obr. 8. NYC. 1984, Richard Sandler

Graffiti tak, jak jej známe dnes, vznikalo koncem roku 1970 v New Yorku a Philadelphii. Umělci zde psali svá jména na zdi nebo ve stanicích metra okolo Manhattanu. S měnicí se tváří New Yorku a leskem Broadwaye vznikla půda pro graffiti umění. Pionýři v oboru, jako Taki 183, Julio 204, Cat 161 nebo Cornbread, inspirovali k tvorbě mnoho mladých. Graffiti se tak mohlo rozšířit do celého světa. Zpočátku umělci psali svá reálná jména a přezdívky, brzy se však uchytily pseudonymy. Aby writeři dali svým pracím vyniknout, hledali nové cesty. Podpisy se zvětšovaly, až byl jednoho dne popsán celý newyorský vlak. Důvod pro tagování vlaku byl ten, že umělci často cestovali přes celé město, kde byli viděni lidmi. Jejich záměr byl s publikem komunikovat a měnit tvář jejich okolí. V polovině 80. let zde nebyl vlak, který by nebyl alespoň jednou sprejován. Toto se změnilo v roce 1986, kdy newyorské autority nechaly postavit ploty kolem stanic

a také byly vyleštěny tagované vlaky. Za to však brzy došlo k posprejování vlaků v Evropě. Začátky roku 1980 předznamenaly expanzi do evropských destinací, např. Amsterdamu, Antverp nebo Madridu. Často byly inspirovány americkým modelem, hip hopem, punkem a internetem. Graffiti v tuto dobu můžeme zaznamenat ve všech západních kulturách. Asie a Jižní Amerika následovala později, avšak graffiti kultura zde začala prudce růst a dosáhla fenomenální formy.²⁶

3.2 KONTINENTY A GRAFFITI MIMO USA

3.2.1 Latinská Amerika

Latinská Amerika a její kultura byly často vnímány jako pouhý derivát svého „západního“ protějšku. Překvapivě však vzory pouze nereplikovala, ale místo toho podnítila řadu pohybů celém žánru, což jí vydobylo velmi významné místo na globální scéně. Zatímco výtvarníci z celého světa sem cestovali nabírat inspiraci (např. Francouz André Breton už v roce 1920), místní umělci těžili autochtonní tradice kontinentu a estetické styly, které se následně projeví v regionu jako mexický primitivismus či surrealistický muralismus. V Buenos Aires se graffiti vyvinulo do významných přístupů k nezávislému umění pro veřejnost, zpochybnilo hegemonii svých severních ekvivalentů a vytvořilo kvalitní, přitom inovativní způsoby. Mexiko má možná nejbohatší historii umění pro veřejnost. V čele s váženým triumvirátem Diego Rivera, José Clemente Orozco a David Alfaro Siqueiros mělo vliv na budoucí latinskoamerické umělce prostřednictvím svých koncepčních zásad a jasné mise. Ta říká, že umění by mělo být hlavně pro lidi.²⁷

Obr. 9. Brooklyn street, NEUZZ

26 NICHOLAS, Ganz a FEKNER John. *Graffiti World: Street Art from Five Continents*. New York: Harry N. Abrams, 2004. ISBN 0-8109-4979-2.

27 SCHAFFER, Rafael a John FEKNER. *The world atlas of street art and graffiti*. Austrálie: NewSouth Publishing, s. 97-106 ISBN 978-030-0199-420.

3.2.2 Evropa

V Evropě se objevily první pieces ještě dříve, než opustily Ameriku klasické graffiti, šablonová technika pak byla Pařížanům vlastní mnohem dříve, než se styly začaly dělit. Svobodná stencil scéna se objevila v roce 1980, což se nespojuje s hip hop graffiti, ale častěji je přidružována k punkrockové scéně. V polovině 80 let se do popředí dostal právě hip hop a města se začala proměňovat v plátna umělců, vyznavačů různých žánrů. Ti přinesli nový způsob myšlení, například aplikaci loga, ikonické graffiti, progres v charakterovém a figurativním graffiti, také sochané graffiti.²⁸

Severní, západní a východní část Evropy zachvátila vlna graffiti v různou dobu, avšak expanze byla obrovská. Londýn, Paříž, Stockholm nebo Berlín jsou Mekkou dnešní evropské kultury veřejného umění. Pozadu není ani Nizozemí, významné Španělsko nebo Itálie. Ti všichni jsou pro své umění v ulicích populární. V pohybu je také Polsko, Ukrajina, Rusko a rychle se rozvíjí scéna právě u nás v České republice. Ačkoli působiště jsou různorodá, jsou zaznamenány určité společné rysy v konceptu prací těchto zemí. Všichni evropští umělci a skupiny produkují práci, která funguje daleko od původního plánu graffiti nebo street artu, tvořící styl nezávislého veřejnoprávního umění, které přesahuje jakýkoliv pevný vizuálního projev. Severní Evropa vyniká ve stylu, který by mohl být nazván „graffiti konceptualismus“. Odmítá rostoucí kodifikace městského umění a vidí krásu těchto praktik, která vychází už z celého procesu, a to nejen ve své závěrečné, efemérní podobě.²⁹

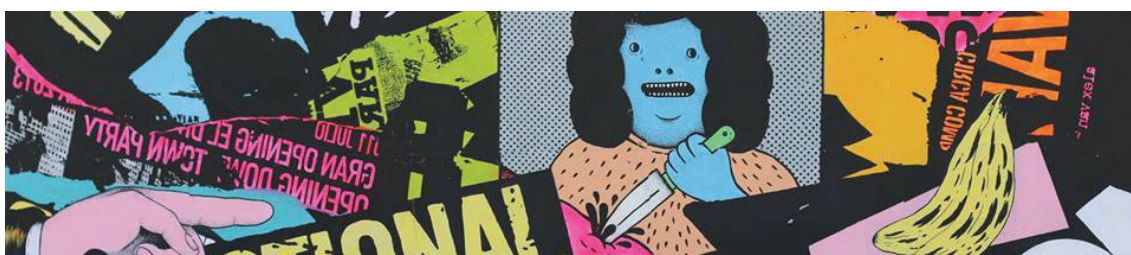

Obr. 10. „Time For Change“, Kiev, Ukrajina, Intersni Kazki

28 NICHOLAS, Ganz a FEKNER John. *Graffiti World: Street Art from Five Continents*. New York: Harry N. Abrams, 2004. NORTHERN EUROPE 149. ISBN 0-8109-4979-2.

29 SCHACTER, Rafael a John FEKNER. *The world atlas of street art and graffiti*. Austrálie: NewSouth Publishing, s. 147-270. ISBN 97803001199420.

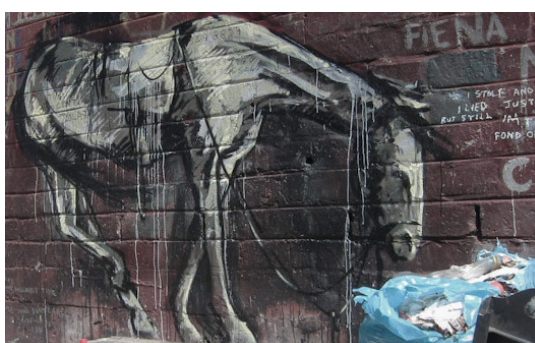
Jižní Evropa představuje sloučení, často nazývané Club Med, zahrnující Portugalsko, Itálii, Řecko a Španělsko. Stejně jako ostatní regiony mají své, jižní Evropa má určitou „chuť“, která ji odlišuje od jejích sousedů. Je živější, graficky estetická, a to ji staví do kontrastu s vážnějšími, více seriózními výkony severních protějšků. I když je stále naplněna duchem konceptualismu. Představuje notnou dávkou latinského temperamentu v jedinečném stylu nezávislého umění ulice. Například Barcelona se stala jedním ze světových center umění pro veřejnost na počátku roku 2000. Ačkoli politické graffiti existovalo už předtím, v průběhu éry generála Franca, nyní to bylo staronově na základě ikonického graffiti z pozdních 90. let.³⁰

Obr. 11. Open Walls Conference, Barcelona, Grip Face

3.2.3 Afrika

Africká graffiti kultura je koncentrována především do jižní části, kde došlo k významnému vývoji okolo roku 1984. V té době bylo možno vidět ulice plné barevných obrázků. Africké veřejné umění mělo tendenci se odříznout od zbytku světa a tvořit nezávazně na něm. Zdejší umělci jsou velmi talentovaní a jsou schopni pracovat na mnoha úrovních v extrémních podmínkách. Můžou za to sociální a existenciální podmínky, které se promítly i do témat sprejerů. První přišli z Kapského Města a tvořili vším, co měli po ruce, protože fixy a plechovky nebyly vždy k dispozici. Složitá situace se promítla i do tvoření, kdy například při večerním bombingu hrozilo a stále hrozí, že potkáte člověka na kokainu, člena mafie, a pár umělců už bylo také zastřeleno. Kapské Město a Johannesburg jsou stylisticky velmi daleko od sebe, avšak celá kultura se sjednotila díky pořádání graffiti jamů, vzniku magazínů, tetovacích salonů, hip-hop akcí a taky prací na designových studiích.³¹

Obr. 12. Kapské Město, Jihoafrická republika, Faith47

Obr. 13. Kapské Město, Jihoafrická republika, Mak1One

30 SCHACTER, Rafael a John FEKNER. *The world atlas of street art and graffiti*. Austrálie: NewSouth Publishing, s. 147-270, ISBN 9780300199420

31 NICHOLAS, Ganz a FEKNER John. *Graffiti World: Street Art from Five Continents*. New York: Harry N. Abrams, 2004, s. 328-329. ISBN 0-8109-4979-2.

3.2.4 Asie

Asie je nováčkem v objevování street artu. Mladé skupiny umělců se koncentrují především do větších měst, kde aplikují své vzory z Evropy a Ameriky, kterými jsou inspirováni. Nejvyspělejší je v této oblasti Japonsko, na rozdíl od Indonésie, kde převažuje šablonová metoda a plakátový styl v rámci zobrazování politických situací. Street art nalezneme také v Thajsku, na Filipínách nebo v Singapuru.³² Tokio dnes patří na mapu světového graffiti i přesto, že je pravděpodobně nejmladším představitelem metropolitního street art umění.

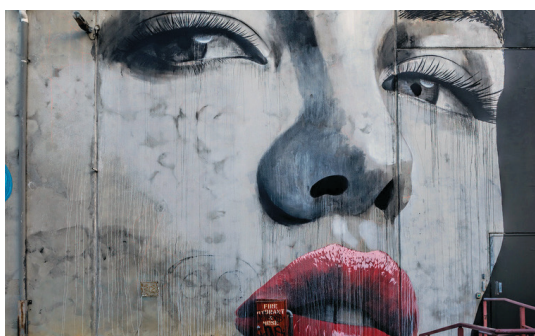
Obr. 14. Největší graffiti zeď v Tokiu, Japonsko
Nanashi Crew & Ska Crew

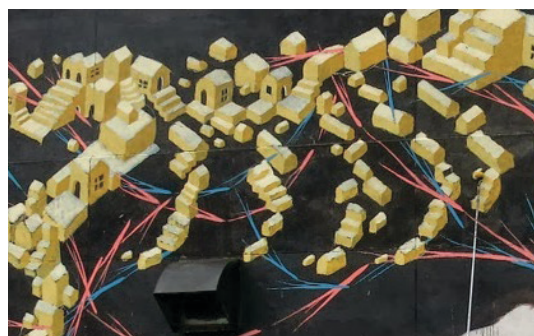
Obr. 15. graffiti, Singapur, SCOPE

3.2.5 Austrálie a Nový Zéland

Austrálie má dlouhou historii díky Audry Staceyemu, který v brzkých 50. letech posprejoval celé Sydney nápisem „Eternity“. Vzhledem ke vzdálenosti od Evropy a Ameriky si Austrálie vybuodovala velmi individuální scénu. Na počátku však převzala newyorský model. Melbourne, Brisbane a Sydney jsou epicentry australského street artu vzhledem k silně zastoupené hip hop kultuře. Nicméně tresty za ničení veřejného majetku jsou velmi přísné a je zde možné jít do vězení i na 9 let. Nový Zéland má obdobné umělecké tendence jako Austrálie. Koncentraci graffiti děl zahlédneme ve velkoměstech, jako Christchurch, Wellington nebo Auckland. Není divu, že vliv je tak silný, že Australané a Novozélandané mezi sebou pořádají jamy a jiné společné akce.³³

Obr. 16. Wanderlust, Melbourne, RONE

Obr. 17. Nový Zéland, SHIDA a ENO

³² NICHOLAS, Ganz a FEKNER John. *Graffiti World: Street Art from Five Continents*. New York: Harry N. Abrams, 2004., s. 328-329. ISBN 0-8109-4979-2.

³³ Tamtéž

3.3 SOUČASNÍ PŘEDSTAVITELÉ MURAL ARTU

Se jmény významných pouličních umělců jdou ruku v ruce velká města a jejich ulice. Jména jako Banksy či Shepard Fairey zahýbala nejen světem street artu, ale vzbudila také spoustu otázek ohledně umění a jeho dalšího vývoje. Zaměříme-li se na mural v jeho novodobém slova smyslu, výběr se nám značně zúží. Server *HuffingtonPost*³⁴ v roce 2014 sestavil žebříček 25 umělců, kteří svým přínosem ovlivnili veřejný prostor a posunuli jeho hranice v kresleném stylu, hyperrealismu, abstrakci, či politických námětech a obohatili tak svět street artu a jeho komplexní žánr. Seznam důležitých názvů odpovídá jménům aktuálních, ale i starších publikací, včetně *Graffiti World - Street Art from Five Continents* od Nicholase Ganze (2004) nebo *The World Atlas of Street Art and Graffiti* (2013) od doktora Rafeale Schactera.

Na poli muralové tvorby se setkáváme s velkým počtem evropských umělců, kteří se usazují v centrech původního graffiti. Ti, kteří tak neudělají, ve většině případů cestují a malují na zdi i mimo svou rodnou zemi. Celý akt se dá přirovnat k výtvarníkům, kteří jezdí vystavovat své práce do cizích zemí, a objevují tak nové inspirace. Následující představitelé odpovídají internetovému příspěvku z roku 2014³⁵, a jsou tak vcelku spolehlivým výtažkem z bohatého výběru vlivných muralistů.

3.3.1 Mistři horké krve

Argentina se může pochlubit rodákem JAZEM, mistrem figurativního stylu se symbolistními výjevy zvířat, často zrcadlově obrácených postav a náměty s divokým barevným a výrazovým provedením. Postav je většinou více a jsou v bojovém naladění. OS GEMEOS, narozený v Brazílii roku 1974, je specifický pro své obrovské výjevy ilustrativních figur, které jsou snadno rozpoznatelné, mají často šátek či zdobenou košili, kapuci a upozorňují na různé sociální problémy, chudobu, rasový problém, náboženský aj. K horkokrevným zástupcům lze zařadit také argentinského HYURA, VHILSE se sídlem v Portugalsku. VHILS tvoří geniální hyperrealistické portréty, které vypadají jako přirozená součást stavby. Používá přitom minimální škálu barev. Naproti tomu ARYZOVA (Barcelona, Španělsko) majestátná díla jsou velmi pestrá a hýří barvami. ARYZ si vybírá velké plochy, kde aplikuje často fantaskní, pohádkové, někdy až děsivé výjevy.

Kousek dál tvoří ESCIF, který se proslavil svou klikou. Čte se ve francouzštině jako „barré“ (přeškrtnutí). Je možné ji nalézt na bulváru Saint-Laurent. Je to Španěl, který přináší čistý, jednoduchý a chytrý koncept.³⁶

34 BROOKS, Katherine. *The Huffington Post, HuffPost Arts & Culture*. [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/2014/05/07/famous-street-artists_n_5255832.html

35 Tamtéž

36 STREET ART NEWS. *Escif New Mural In Montreal, Canada*. 2013. *StreetArtNews Art & Lifestyle Magazine* [online]. [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: <http://www.streetartnews.net/2013/06/escif-new-mural-in-montreal-canada.html>

3.3.2 Triumf francouzských a anglických umělců

Podíváme-li se dále do Evropy, narazíme na další triumfální díla muralu, který zde zažívá monumentální rozpuh. Sledující dále francouzskou tradici, narazíme na Christiana Guémyho, známého také jako C215. GUÉMY je pařížský pouliční umělec, který se zaměřil na šablony graffiti. C215 se narodil se v roce 1973 a stříkat začal v roce 2005. Dnes je jedním z nejlepších a nejproduktivnějších šablonových umělců na street art scéně.³⁷ Vedle stencil artu vidíme i JR, vynikajícího surrealisticko-konceptuálního umělce, který ve street artu vynikl především v rámci svého projektu „Vrásky města“.³⁸

Konkurenční Anglie nezůstává pozadu a kromě BANKSYHO, díky kterému street art a šablonová metoda nabyla svého významu a který šokuje každým svým dílem a naposledy mne zaujal svým projektem v Gaze, se objevilo mnoho dalších významných „tváří“.

Obr. 18. Kitty, Gaza, Banksy

„Místní muž přišel a řekl mi: „Prosím? - Co to znamená?“ Vysvětlil jsem mu, že jsem chtěl upozornit na ničení v Gaze vyvěšením těchto fotografií na svých webových stránkách - ale na internetu se lidi dívají jen na fotky koťátek.“³⁹

Další londýnskou tvář je PHLEGM. Jeho nezaměnitelné černo-bílé ilustrace jsou plné detailů a typické jsou pro něj také prodloužené postavy a předměty.

K dalším významným evropským tvůrcům patří ROA. Rodák z Gentu (*1975) opustil Belgie a maluje po celém světě. Dokonalé obrazy zvířat zobrazoval původně na zkoušku, avšak našel v nich vášeň a prakticky všechny jeho malby zobrazují zvířecí, případně anatomické motivy.⁴⁰

37 C215. ABOUT. C215 [online]. Paris, 2015 [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <http://www.c215.fr/C215/ABOUT.html>

38 JR. THE WRINKLES OF THE CITY: Los Angeles / 2011. JR [online]. Paris, 2011 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.jr-art.net/projects/the-wrinkles-of-the-city-los-angeles>

39 BANKSY. GAZA: Make this year YOU discover a new destination. BANKSY [online]. 2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://banksy.co.uk>

40 ROA STREET ARTIST BIOGRAPHY. Stencil Revolution [online]. © 2015 Stencil Revolution [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.stencilrevolution.com/profiles/roa/>

3.3.3 Představitelé z Německa a Ukrajiny

James REKA, sídlící v Německu, pochází původně z Austrálie. Charakter jeho práce předznamenal začátky nového stylu street artu: čistý, jedinečný a ne nutně na ulici (spíše k matčině radosti). Surrealističtí, abstrahovaní tvorové se vynořují z hlubin Rekovy mysli a komunikují prostřednictvím silných linek, dynamického pohybu a výrazné barvy.

INTERESNI KAZKI, pocházející z Ukrajiny, se reprezentuje pohádkovými, symbolistickými výjevy. Jeho muraly jsou veselé, plnobarevné a stylem připomíná Salvadora Dalího. Jeho díla jsou od roku 2015 k vidění také v Indii.⁴¹

3.3.4 Italská převaha

Itálie se na žebříčku vlivných výtvarníků umístila dokonce hned se čtyřmi představiteli a můžeme ji tím pádem považovat za velmi důležitou lokalitu moderního muralu. Ačkoli mnoho ze streetartistů nezůstává na jednom místě a běžně vidíme díla různých umělců po celém světě. Příkladem jsou právě italscí tvůrci typu Teo PIRISIHO, známého jako MONEYLESS. Pirisi je pionýrem v tzv. „létajícím graffiti“. Používá pouze lano a síť k rybolovu. S tou experimentuje v geometrických útvarech a ty díky úhlům vytváří iluzi samodržících objektů v prostoru.⁴² TELLASOVA díla poznáme po modrých tónech a dokonalých detailech. Jeho preciznost a obliba v dekorativních prvcích vytváří mírumilovnou symfonii malby s pozadím. PIXEL PANCHO a jeho díla působí jako šoty vystřižené z animovaných filmů. Dynamický výjev a symbol robota je podmínkou PANCHOVA obrazu. Mural symbolizující evoluci a proměnu obyčejného člověka na vojáka obletěl svět. Trefnost politického street artu vynesla umělce s pseudonymem BLU do vlivných výšin veřejného umění. BLUA snadno spojíme s pastelovými, modrými a bílými barvami, do kterých vnáší jemné obrysy, a dodává tak tvar svým dílům. Umělec upozorňuje na téma války, politiky a také životního prostředí. Myšlenkově zaujímá místo v oblasti street artu, velikostí děl pasuje do sféry mural artu.

3.3.5 Současné legendy USA

SWOON pohybující se v newyorském Brooklynu patří k současným, vlivným, muralistkám. Její díla oslavují lidi každodennosti. Díla ilustrují sociální problémy a otázky životního prostředí zakomponované do figurálních instalací. Proslavila se pro své velké, složité řezané tisky vložené do průmyslových objektů v Brooklynu a na Manhattanu. Tamtéž působící FAILE je známý pro své komiksové koláže, které vypadají jako plakátovací místa plná různých nápisů, kreslených postav a knižních ilustrací. FAILOVA díla jsou k vidění také v New Yorku. Fiktivní tematika a bílo-černé kombinace s červenými, případně růžovými akcenty,

41 KAZKI, I. *India*. INTERESNI KAZKI [online]. 2015 [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://interesnikazki.blogspot.cz/search/label/India>

42 SCHAFFER, Rafael a John FEKNER. *The world atlas of street art and graffiti*. Austrálie: NewSouth Publishing, s. 338. ISBN 9780300199420

je příznačná pro HOW & NOSM. Pod tímto pseudonymem malují Raoul a Davide Perre, identická dvojčata známá pro svá gigantická graffiti, kterými zdobí zdi po celém světě. Rozpoznatelný styl s omezenou paletou a složitými detaily přitahuje pozornost. Barevná škála byla původně omezena kvůli praktičnosti. Později se z ní stalo poznávací znamení a formální volba, která umožnila těmto umělcům, aby se barva ve spreji zasadila o novou úroveň.⁴³ V Brooklynu tvoří i původně Losangeleský umělec AAKASH NIHALANI. Jeho pouliční instalace, které jsou vyrobeny z kusů fluoreskující pásky, otvírají nečekané rozměry a často poučné a vtipné pohledy na jinak běžné městské části, na nichž jsou pásy připevněny.⁴⁴

*Se symetrickými kompozicemi, složitými vzory a svěžími barvami, sprejuje MAYA HAYUK obrazy a masivní nástěnné malby připomínající vizi vesmíru. Spojuje tradiční ukrajinské řemeslo a mandaly. HAYUK splétá vizuální informace ze svého blízkého okolí do složitých abstrakcí, vytváří poutavý mix referentů z populární kultury a používá pokročilé malířské postupy. Připojuje se k pokračující snaze o psychedelické zážitky ve vizuální podobě. MAYA maluje své ikonické venkovní malby po celém světě, a není-li na cestách, udržuje v aktivitě svůj ateliér v Brooklynu.*⁴⁵

GAIÛV dokonalý hyperrealismus a malebný projev v sobě snoubí velkou sílu. Tvoří své propracované anatomické malby především v Baltimore, kde také studoval.⁴⁶

3.3.6 Blízkovýchodní představitelé a SHERYO

Přesuneme-li se do Asie, narazíme na nejvíc Evropou a Amerikou ovlivněná místa, jako je Izrael. Se zázemím v Tel Avivu zde tvoří tzv. KNOW HOPE. Jeho vypravěčský street art, nástěnné malby, asambláže a instalace jsou založeny na pozorování sebe a svého okolí. HOPE zobrazuje izraelsko-palestinský konflikt se svými přidruženými otázkami identity, hranic a sdílené lidskosti. Informuje o tom ve své práci, i když trvá na tom, že není politický umělec. Sousední Egypt se může také prezentovat umělcem s obdobnými ambicemi avšak jiným kontextem. GANZEER je pseudonym egyptského umělce působícího především mezi grafickým designem a současným uměním od roku 2007. Asijskou trojici nejvlivnějších Street-muralových umělců uzavřeme mladou výtvarnicí SHERYO. Sheryo je talentovaná umělkyně pocházející ze Singapuru. *Maluje nedokonalé, drsné znaky, které působí uklidňujícím dojmem pro dezorientované duše.* Aspoň tak se vyjádřila na svých webových stránkách. Mezi její klienty patří například Adidas Originals, MTV Asia, Intel, Converse, Nike, GAP nebo Tiger Beer.⁴⁷

43 *Biography: How and Osm. How and Osm* [online]. 2015 [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.howandnosm.com/biography>

44 NIHALANI, A. *Info: About. AAKASH NIHALANI* [online]. © 2006 - 2015 Aakash Nihalani [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.aakashnihalani.com/about/>

45 HAYUK, M. *ABOUT. MAYA HAYUK* [online]. 2014 [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.mayahayuk.com/?page=about>

46 GAIA. *CV. Gaia* [online]. 2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://gaiastreetart.com/CV>

47 SHERYO. *Info. Sheryo art* [online]. 2015 [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.sheryoart.com/about/>

3.4 Vlivní muralisté roku 2014

Kromě nejvlivnějších výtvarníků, informoval server HuffingtonPost o celosvětově nejvýznamnějších dílech za celý rok 2014. Oproti předchozímu výběru vyniká v pozdějším článku MISS VAN se svými barokně laděnými portréty. NILKO, LILIWENN, společně se SWOON a dalšími nejméně 150 umělci, vyzdobili město Erriadh v rámci projektu Djerbahood. Hromadné malování pokračuje i nadále. Ekonomické změny v Řecku nenechaly, jak obyvatelé, tak umělce chladné a v Athénách došlo k provokativnímu politickému street artu, který odráží současný stav Řecka a jeho finanční krizi. Jako kontroverzní se ukázala výmalba Kelburn Castle ve Skotsku. Ve Španělsku šokoval INTI svým gigantickým Don Quijotem. Za rozpaky vyvolávající, se ukázala být tvorba Shamsii HASSANIOVÉ, zobrazující ženy z Kábulu. SKIDROBOT namaloval v ulici v Los Angeles pomyslný dům za spícím bezdomovcem. Za zmínku stojí i Small Business Saturday Street Art v čele s Hebru BRANTLEYM, který svou malovanou reklamou vyzýval umělce po celé zemi k odpovědnému graffiti. STROOK představil svůj projekt Wood & Paint, krásné dílo promítající na zdi recyklované dřevo v podobně obličejů a naproti obličej barevně identický, avšak malovaný spreji. Dále jsme se mohli setkat s díly BOA MISTURA. V Anglii představil projekt Street Stories za pomoci britských umělců. Jeho námětem byly příběhy teenagerů odchovaných ulic. Leon KEER se zapsal se svou „3D videohrou“. PEJAC zaujal svou impresionistickou malbou na povrchu starého vraku lodi. Na seznam se dostali také výše zmínění malíři jako JR, ROA atd. Zajímavostí může být i konec roku 2014, v zimě byl server HuffingtonPost upozorněn odborníky, že na Brooklyn Street Art vzniká řada překvapivých anonymních děl pokrývajících newyorskou opuštěnou vojenskou základnu WWI, Fort Tilden.⁴⁸

Mural v roce 2014 ukázal, že ačkoli zánik crews a vývoj individuality bude pokračovat, díky globalizaci a virálnímu internetovému prezentování se umělci opět seskupují dohromady a tvoří velké projekty napříč celým světem. V hledáčku mají opuštěné země, města a vesnice a přetvářejí je v obrovské venkovní galerie

48 RAO, M. The Most Influential Acts Of Street Art Around The World This Year. *The Huffington Post: Arts & Culture*[online]. 2014 [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/2014/12/30/best-street-art-2014_n_6390450.html

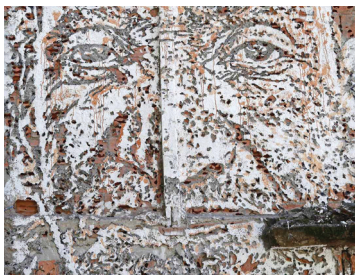
Obr. 19. Latino Festival Peru, JAZ

Obr. 20. Boston, Os Gemeos

Obr. 21. Valencia, Hyuro

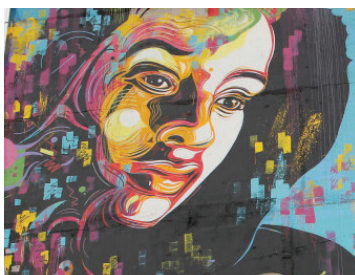
Obr. 22. 2013, Vhils

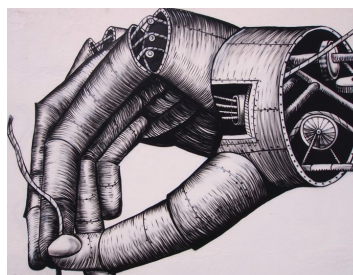
Obr. 23. Bristol UK, ARYZ

Obr. 24. Polsko, Escif

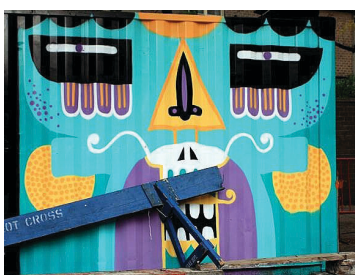
Obr. 25. Vitry, Francie C215

Obr. 26. Ibiza, Španělsko, Phlegm

Obr. 27. Djerba, Tunisko, ROA

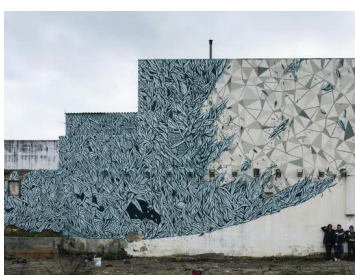
Obr. 28. New York City, Reka

Obr. 29. Indie, Interestni Kazki (Aec)

Obr. 30. Rope Art, Moneyless

Obr. 31. Salento, Italy, Tellas

Obr. 32. NYC, Pixel Pancho

Obr. 33. Draw the Line Festival, BLU

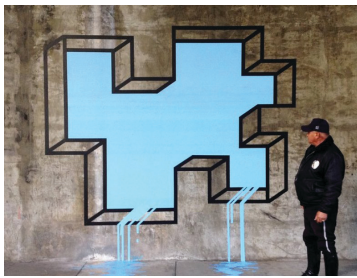
Obr. 34. Houston, Swoon

Obr. 35. New York City, Faile

Obr. 36. Mexico, How & Nosm

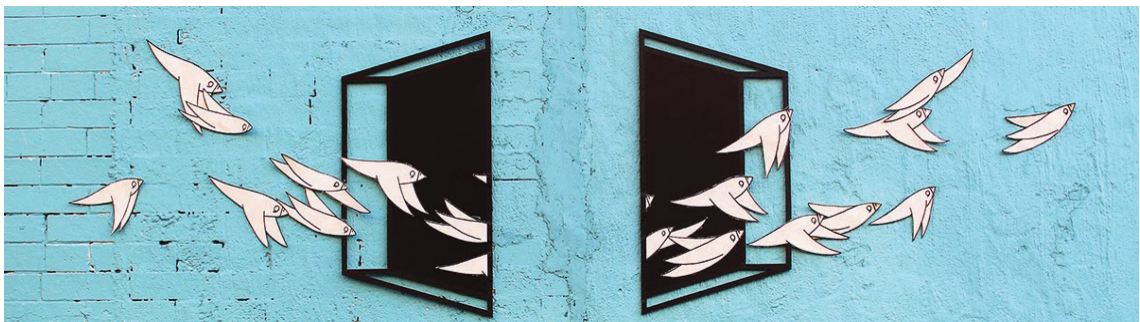
Obr. 37. Los Angeles, Aakash

Obr. 38. Houston, Maya Hayuk

Obr. 39. Videň, GAIA & Cyrle

Obr. 40. Izrael, Know Hope

Obr. 41. Egypt, Ganzeer

Obr. 42. SHERYO

4. VÝVOJ NA ČESKÉ SCÉNĚ

4.1 OSTRAVA A PRAHA, MÍSTA ČINU

„Nechceme holé zdi“ (MANIAC)

Protest proti systému, nespokojenost s holými, šedými zdmi. Pohled na ekonomicky a svižně stavěné, komunistické panelové domy. Nutkání něco změnit, touha, která byla silná a provázela v historii pravděpodobně velkou část ostravských umělců.

„Oproti NY tady nebylo to ghetto. Například když to přišlo poprvé do Čech, do Prahy, taky to bylo město plné holého betonu, takový ten pocit vykořenění, že seš ve velkém městě, kde chodíš betonovýma blokama, tak to začali mladí kluci bombit, že jo, a vytvářet si v něm vlastní prostor, což je myšlenka společná všem městům, kde graffiti je. Udělat z reklamního anonymního prostředí, kus svého místa pro život.“⁴⁹

V roce 1987 byl MANIAC první, kdo chtěl zkrášlit své okolí, a proto začal psát nápisy na zdi šedých, oprýskaných domů. V té době byl úplně sám. Tehdy to vše začalo u nás.

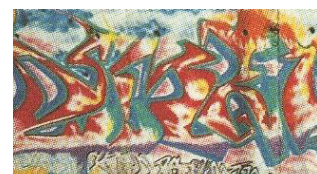
S dalším vývojem, stejně jako ve světě, následoval vznik různých crews. První se uskupila kolem MANIACA. V subkultuře známá ZDG (Zero Dimension Gang) byla založena okolo roku 1990. V té se MANIAC střetl s KAGOTEM. Účel crew byl v souladu s MANIACOVOU vizí. Depresivní město mělo být pomalováno a popsáno členy ZDG, kam se postupně přidal také EROS nebo GREEN. Mezitím se v Praze uskupili členové CBS (Color Sifon Bombs). Skupina, která původně malovala na poštovní schránky, nesla jména jako RAKE, BOOB či SCUM. V roce 1991 už umělci jezdili pro inspiraci za hranice, aby se naučili novým technikám, které byly například v Německu na mnohem vyšší úrovni. Několik českých umělců se shodlo, že to bylo, jak přijet z pravěku do budoucnosti. První cesty se odehrávaly i z důvodu nedostatku materiálu, především trysek, které v té době u nás nikdo neměl. Ty za hranicemi zakoupené byly perfektní. Writeři si je po příjezdu vzájemně půjčovali a vážili si jich. Po roce 1994 už se POIS, CAKES nebo ROMEO vydali až do USA, aby předvedli, že se ve střední Evropě taky maluje.

Obr. 43. Ostrava, MANIAC

Obr. 44. 1992, Praha

Obr. 45. 1992, Praha

„První wholecar byl vytvořen v roce 1992 v Praze, kde se z TCP (The Color Posse) rozhodl POIS a SCARF jít na vlak a posprejovat celý vagon písmeny a nápisy „TCP!ONE“. Na podobném principu se roznesla myšlenka, jak své jméno dát na odív ještě více. Někteří writeři začali sprejovat vše, co má kola (tramvaje, dodávky atd.). Tím byli zase na jiné úrovni, než ti, co to nedělali, a tak jejich obdiv stoupl.“⁵⁰ Je možno říci, že každý writer, který přinesl něco nového, něco navíc, byl subkulturou, crew, uznáván a další se ho snažili napodobit a jeho styl opět inovovat.

Vlivem zahraniční scény se v časopisech, např. Vokno nebo Pop Life, stále více objevovaly graffiti. Pod záštitou POISE, DELAROCKA a SCUMA vznikl v roce 1993 časopis Druhá barva, publikace věnovaná pouze venkovnímu umění. Průkopník MANIAC dal vzniknout časopisu Color Attack. Pravidelně vycházejícím graffiti listům, jako G4U, Ans No Koment či Da & Paint Nuts, nasadil korunu Terrorist Magazín, který byl skvěle vypracován. Jeho autorem byl V518.⁵¹

Obr. 46. Terrorist Magazín 1998

50 FEER. Slovník, Historie Graffiti: Vznik a vývoj Graffiti v ČR. Graffiti web: Hledáš-li vše co se týče fenoménu graffiti, tak jsi tu správně. [online]. 2014 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.feer.wbs.cz/Slovník-Historie-graffiti.html>

51 Tamtéž

4.2 GRAFFITI POČÁTKU 21. STOLETÍ V ČR

V letech 2003–2004 to u nás vypadalo podobně jako v počátcích graffiti v New Yorku. Pomalované stanice a vlaky byly součástí každodenního života. Možnosti graffiti se v určitém ohledu začaly vyčerpávat. Písmo a obrazy si už říkaly o jinou formu, než jen o klasický throw up či tag. S expanzí internetu, množstvím technik a neodmyslitelnou evolucí v oblasti technologie se členové crews postupně začali individualizovat. Některé to táhlo k filmu, jiní objevili sílu land artu v urbanistických strukturách a začali vytvářet obrovské objekty na střechách, náměstích, ale i oblastech za městy. Skvělým příkladem byl POINT, CAKES nebo SPLASH. Od této chvíle bylo možné kategorizovat u nás období klasického graffiti na post-graffiti (ačkoli sami tvůrci nemají toto označení rádi). Z graffiti se oproti vrcholným 90. létům stal zase underground.

„Na tom světě to tak je a bylo, že většina, ten mainstream, reklama, si ty prvky bere z toho undergroundu, protože to je „sexy“ pro většinového diváka, když pozná prvek subkultury do které nepatří a může se s ním seznámit.“⁵²

4.2.1 Individualizace umělců a zánik crews

Vývoj v letech 2004–2010 ukázal spoustu změn, včetně stále větší samostatnosti umělců, kteří se značně proslavili i na zahraniční půdě (CAKES, dnes Jan Kaláb; PASTA, dnes známý jako Pasta Oner, atd.) Crew zanikly a s nimi i spousta jmen. Většina jednotlivců, ale pracovala na osobním růstu. V tomto období se každý věnoval různým multimediálním směrům v umění a vybudovali si v těchto oblastech jména. Nedá se však říci, že by subkultura úplně zanikla.

„Subkultura si žije svým životem. Když se lidé posunou k tomu, že malují zakázky, tak je to fajn, protože se mohou živit tím, co je baví a to je asi v životě to nejpodstatnější. Ale nikdo z nich neopustil úplně tu volnou tvorbu. Všichni u toho zůstali. Pouze se zviditelnili nebo se dostali do povědomí ale za nimi je spousta dalších věcí, o kterých se pouze neví.“⁵³

4.2.2 Skateboarding, graffiti a grafický design

Skateboardová, hip-hop kultura nabírala na síle a pro klasické graffiti bylo stále místo. Free Magazine nebo BOARD (největší sláva 2004–2007), byly ikonickými a stěžejními periodiky tohoto období. Mnoho umělců došlo ocenění i na půdě grafického designu. Dle V518 je to proto, že si na plakátech může člověk dělat prakticky to, co na stěně, a může to poslat zpátky na ulici, tentokrát legálně. Je to také jiný způsob, jak pokračovat v písmu, ale složitější cestou. Svě o tom ví SUPERKOKS, který se vyjádřil tak, že typografie je vlastně protipólem ke graffiti.

52 KUTÁ, N., SASANCA vs KHOMATOR interview: audiozáznam na téma: vývoj pouličního umění. 20. 1. 2015. Ostrava, 2015

53 Tamtéž

„Tvorba písma je dost náročná práce a typografie přitom zůstává nejnepřehlednějším oborem v celé grafice. Zatímco graffiti je víc exhibicionistický, typograf se soustřeďuje pouze na zdokonalování funkčnosti písma tak, aby se komukoliv dobře četlo a charakterizovalo obsah dokumentu. A to mě fascinuje.“⁵⁴

V roce 2005 získal SUPERKOKS cenu Arna Šáňky v rámci soutěže „Nejkrásnější kniha roku“.⁵⁵ Na poli grafiky se ocitl také KEY se svými titulními stranami pro Free Magazine nebo také designy skateboardů (2004–2005). DIY umění (Do It Yourself) se v témže období začal věnovat známý PASTA. Sítotisková dílna pod názvem „multi_pack“ vydávala limitované, malonákladové serigrafie.⁵⁶ Kdo v té době neměl nálepku nebo tričko či kšiltovku s potiskem, nebyl „in“. PASTA se však nepřestal věnovat graffiti a začal i se street artem. Nebránil se ani vnitřním instalacím a mezi lety 2003 až 2008 se zúčastnil asi 20 výstav v Česku i zahraničí. V grafice se uplatnil také 2MAD, podle kterého se tyto dva obory ovlivňují a vzájemně inspirují. MASKER svou aspiraci na graffiti částečně přetavil do soch, animací a videí. Jak však sám řekl, neustále se drží, dá se říct, původního, pro crew typického, budování jména a postavy. V jeho tvorbě se až do dnes setkáváme se slabostí pro kresbu a malbu. To se také projevilo v jeho diplomové práci. Smysl pro kresbu a malbu projevili také BLEZE či BIOR se svými bohatě barevnými plátny. LEE se svým webem www.produkte.cz propagoval nemálo tvůrčí energii, kterou vložil do navrhování nábytku.

Obr. 47. Free magazine, Skates, 2004–2005, KEY z In Graffiti We Trust

Graffiti se začalo „zvětšovat“. Tento vývoj lze pozorovat například v MASKEROVĚ tvorbě. Street artu přibývalo a díky technice se začaly zvětšovat plochy působišť. Velkozáběrové plochy nebyly výjimkou ani předtím, ale nyní se to stává módou. Celobarevný štít domu je pro muralová díla typický. Desetiletí, v němž zažíval street art boom, se projevil i v České republice.

Mezinárodní street art a graffiti festival NAMES se odehrál v Praze roku 2008. Po úspěchu v českém pavilonu na výstavě EXPO 2010 v čínské Šanghaji se výstava Metropolis vrátila

54 OVERSTREET, M. In Graffiti We Trust. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2006, s. 215. ISBN 80-204-1325-1.

55 Tamtéž

56 OVERSTREET, M. In Graffiti We Trust. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2006, s. 216. ISBN 80-204-1325-1.

zpět do Čech. V mírně upravené variaci, šité na míru prostoru centra DOX, tam mohli čeští diváci posoudit úroveň, kvalitu a vývoj šesti umělců, jejichž jména jsou ve veřejném povědomí již dobrých 15 let. MASKER, PASTA, TRON, SKARF, CRYPTIC 257 a POINT předvedli své monumentální instalace, které bylo možno spatřit od 15. října do 31. ledna 2010. Na památku vznikla publikace *Metropolis*.⁵⁷ V roce 2010 se také začínáme v České republice setkávat s obrovskými díly na fasádách domů a můžeme pojmenovat novou odnož pouličního umění. Dorazil k nám nový pohled na street art, mural art.

⁵⁷ DOX, *program: METROPOLIS - Cryptic 257, Masker, Pasta, Point, Skarf, Tron: 15. 10. 2010–31. 1. 2011*. DOX [online]. © 2008 - 2015 DOX Prague, a.s. [cit. 2015-02-14]. Dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/vystavy/metropolis-cryptic-257-masker-pasta-point-skarf-tron>

4.3 MURAL ART, PŘÍTEL PRAŽANŮ

Ve světě tento trend nabírá na síle již od 90. let a uznáván byl již počátkem 21. století. Zájem veřejnosti a změna úhlu pohledu společnosti se v České republice datuje k roku 2011. Tou dobou také deník iDnes na svých stránkách publikoval v květnu článek, kde byla změna myšlení očividná. „*Pokud obyvatelé Prahy 10 uvidí u domu mladíky se sprejem, nemusí hned volat policii. Radnice pozvala umělce, aby obarvili volné fasády zdejších domů. Vedení městského obvodu chce dokonce v budoucnu v ulicích Prahy 10 uspořádat mezinárodní sympozium nejlepších světových umělců, kteří se takzvaným mural artem zabývají.*“⁵⁸ Výsledkem zmíněným v podtitulku článku, byla pro český mural ikonická Základní škola Gutova ve Strašnicích. Tu zkrášlili Jan Kaláb, ŠKAPA, KLADÍVKO a UXA. Léna Bruner vytvořila na podzim roku 2012 v rámci Prahy 10 další mural na betonový výduch z metra ve stanici Želivského u Vinohradské ulice.⁵⁹ Městská čtvrť se zdá být muralu tak nakloněná, že v rámci obvodu vznikají další díla.

„*Praha 10 se stává hlavním městem českého mural artu. Od pátku 26. až do neděle 29. dubna bude mít veřejnost možnost sledovat realizaci další velkoplošné malby na domě v Mrštíkově ulici ve Strašnicích.*“⁶⁰ Uvedl pro internetové noviny, Regiony24, Jan Charvát v dubnu roku 2013.

Obr. 48. Praha-Strašnice, Jan Kaláb

58 ŠVEC, P. *Domy v Praze 10 se mění na malířská plátna. Pomalovaná je ZŠ Gutova.* iDnes.cz [online]. © Copyright 1999–2015 MAFRA, a. s. [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: http://praha.idnes.cz/domy-v-praze-10-se-meni-na-malirska-platna-pomalovana-je-zs-gutova-p8f-/praha-zpravy.aspx?c=A110513_1584834_praha-zpravy_ab

59 CHARVÁT, Jan. Copyright © 2003-2014 WWW design. AKTUÁLNĚ / Společnost: *V Praze 10 vznikl další mural art.* Praha 10 [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://praha10.regiony24.cz/11-168245-v-praze-10-vznikl-dalsi-mural-art/>

60 CHARVÁT, Jan. AKTUÁLNĚ / Společnost: *Další „Mural Art“ namaluje v Praze 10 přes víkend Jan Kaláb.* Metropole: Regiony24 [online]. Copyright © 2003-2014 WWW design [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://metropole.regiony24.cz/11-177172-dalsi->

4.4 PIONÝŘI, JAN KALÁB A PASTA ONER

Mezitím ale vznikl další barevný štít. Tentokrát v rámci doprovodných programů výstavy „Městem posedlí“. K vidění je v Dejvicích u Kulatého náměstí v ulici Verdunská. Autorem je PASTA ONER. Ten má na svědomí i filmovou společnost Lucky Man Films Davida Ondříčka. Mural je umístěn v nově zrekonstruovaných prostorách industriálního areálu v Holešovicích, ve venkovním vstupním prostoru. Prostory legendárního obchodu s potravinami Culinaria (2013) má na svědomí taktéž. V témže roce vyzdobil Jan Kaláb The Chemistry Gallery v Praze svým typickým iluzivním stylem, kde se opticky prolínají kruhy a kružnice v pomyslném prostoru. V tomto duchu vyzdobil také Red Gallery v Londýně. Pro Kalába, zvaného POINT, jsou typická plátna, malovaná i tvarovaná ve stylu jeho muralů. Styl je velmi příznačný, podobně jako ve světě pro Mayu Hayuk. Jeho poslední významná výstava s názvem Getting Up se odehrála v roce 2015 v Německu.

PASTA v roce 2013 reflektuje svou dosavadní tvorbu a vystavuje graffiti pieces a obsáhla sérii akrylových obrazů, sítotiskových listů, aluminiových rytin či velkých prostorových objektů a instalací ve své domovské galerii, pražské The Chemistry Gallery, s autorskou výstavou Man on Fire.⁶¹ Stihl také vytvořit muraly v Moskvě a na sklonku roku 2014 ještě vytvořit mural v ulici Majerského v Praze na Jižním Městě. Jeho dosavadní tvorbu lze charakterizovat náměty Mickey Mouse či specifickým, monumentálním zobrazováním dlaní. Je vhodné říct, že jak Kaláb, tak PASTA jsou dnes natolik známi na zahraniční scéně, že se podobně jako SHERYO stávají tvářemi větších firem a institucí. Ty se chtějí zviditelnit pomocí jejich prací.

Obr. 49. *The Chemistry Gallery, Praha, Jan Kaláb*

Obr. 50. Choose To Be Happy, Mural v rámci festivalu Městem posedlí, Praha, Pasta Oner

Obr. 51. We Should Get Lost Somewhere, Graffiti boom 4 v Chebu pořádaný GAVU, Pasta Oner

17. 6. 2015 se uskuteční premiéra dokumentu Graffiti v rámci projektu KMENY. Tento projekt obsahuje 16 dokumentů od 10 režisérů o životě současných městských subkultur. Vzhledem k autorovi projektu a knihy, VLADIMÍRU 518, výraznou osobností českého rapu, lze očekávat blízké seznámení s pražskou subkulturou graffiti druhé dekády 21. století a také kulturou mimo Prahu, tj. především brněnskou a ostravskou.

5. MURAL V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI

„Byl to po té revoluci takovej boom. Každý někde něco načmáral a lidem to asi lezlo na nervy a nemělo to formu. Muselo se to upravit.“⁶²

5.1 SNAHA OŽIVIT MĚSTO OSTRAVA

Pro Ostravu průlomový rok 1987 nebyl jen ozvěnou amerického graffiti, ale stal se i průlomový v oblasti boje za dobré ovzduší a pěkné životní prostředí. Ačkoli myšlenka byla zřejmá, nelze říct, že by graffiti způsobilo, že se Ostrava stala pozitivnější a barevnější. *„Městské obvody každoročně vynaloží desetitisíce korun na odstraňování nelegálních graffiti z veřejných prostor. Čím dál více budov opatřují preventivním omyvatelným nátěrem.“⁶³*

Snahy a tendence tu však byly a spolu s rozsáhlým kulturním rozkvětem města pomalu, ale jist začíná i pouliční výzdoba hrát svou významnou roli. Město se snaží z důvodu konání populárního festivalu Colours of Ostrava, ale i odlivu obyvatelstva z centra města, oživit městské prostory architekturou, pouliční výzdobou nebo projekty širokého uměleckého spektra. Iniciativy se projevují například ve spolupráci města přímo se sprejery. *„Spolupracovali jsme s graffiti skupinou SPRAYART 34 při výzdobě skateparku. Do budoucna uvažujeme i o dalších plochách, které by sprejeři mohli vyzdobit,“ přiblížil plány vedení obvodu mluvčí.⁶⁴*

5.1.1 Sprayart 34 CREW a Nikola Vavrous

Umělecká skupina SPRAYART 34 CREW se prezentuje jako firma, která vznikla po dlouholetých zkušenostech na poli graffiti, sprayartu, designu a promotion. Realizuje originální malby na zakázku, výzdobu interiéru i exteriéru, graffiti do bytu, festivalové exhibice, mural art, workshopy pro mládež atd. Pořádá také mezinárodní sprayart festival, UNITED COLOURS“. Ten pořádá, speciálně již od roku 2008, Nikola Vavrous. Festival se uskuteční také letos v létě 2015 a dle jeho slov se bude na co těšit.⁶⁵ 34 CREW aktivně spolupracuje s magistrátou měst a snaží se přispět k oživení anonymních a ponurých veřejných prostor.⁶⁶ Mezi její streetartová až muralová díla se dá zahrnout například velkomalba na počest narození sloní samičky Rashmi (ZOO Ostrava), malba se nachází na frekventované silnici 28. října v Ostravě. Tyto plochy skupina pronajímá a nabízí firmám originální reklamu ve formě muralu na panelech okolo cesty. Zapojili se také do projektu PechaKucha či OST-

⁶² KUTÁ, N., SASANCA vs KHOMATOR interview: audiozáznam na téma: vývoj pouličního umění. 20. 1. 2015. Ostrava, 2015

⁶³ MALCHÁREK, Jakub. Moravskoslezský: deník.cz: Graffiti v Ostravě: obvody stojí ročně tisíce. [online]. 2015 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: http://moravskoslezsky.denik.cz/zpravy_region/graffiti-v-ostrove-obvody-stoji-rocne-tisice-20140423.html

⁶⁴ tamtéž

⁶⁵ KUTÁ, N., SASANCA vs KHOMATOR interview: audiozáznam na téma: vývoj pouličního umění. 20. 1. 2015. Ostrava, 2015

⁶⁶ SPRAYART 34CREW. Dáváme život vašim stěnám. SPRAYART.CZ [online]. © 2013 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://sprayart.cz/34crew/>

RAVA 2015 a věnovali několik panelů těmto malbám. Mezi další zajímavá díla patří i tvář ostravského písničkáře Jaromíra Nohavici na oplocení nedaleko opuštěného areálu bývalého dolu Jindřich. Nikola Vavrous má na svědomí také mural pro středisko Don Bosco Ostrava, stěny budovy střediska a velkou dřevěnou loď, která slouží jako prolézačka a místo pro odpočinek.⁶⁷ Sám Nikola patří do generace, kdy na počátku oficiální instituce a graffiti tvořili mezi sebou velkou propast a propojení se nezdálo být úplně reálné. Neváhal se proto chytit příležitosti a začal tvořit, v době otevřenosti vůči tomuto směru, na zakázky.

„Myslím, že to je dost individuální, ale hodně z těch, kteří začínali na tom ilegálu dospěli k tomu, že to je věc, která je může živit, protože je to věc, kterou umí dobře. Tady začínají různé komerční zakázky a já v tom nevidím nic špatného, že by to porušovalo nějakou myšlenku. Myšlenka byla v New Yorku, kde bylo uvolnit se z ghetta a my tu žádné ghetto nemáme, proto chceme tvořit a chceme mít v městě, ve kterém žijem, pěkné stěny, veřejný prostor, ať už to bude ilegálně nebo legálně, mně osobně je to jedno.“⁶⁸

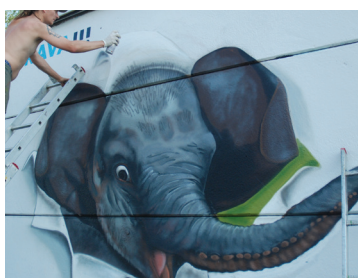
Obr. 52. Kozibar, Praha, Nikola V.

Obr. 53. Ostrava2015, 34CREW

Obr. 54. Don Bosco Ostrava, 34CREW

Obr. 55. Ostrava, 34CREW

Obr. 56. Workshopy pro děti, Nikola

Obr. 57. Ostrava, 34CREW

⁶⁷ SPRAYART 34CREW. Don Bosco Ostrava – ZAKÁZKA. SPRAYART.CZ[online]. © 2013 Sprayart 34 [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <http://sprayart.cz/don-bosco-ostrava-zakazka/>

⁶⁸ KUTÁ, N., SASANCA vs KHOMATOR interview: audiozáznam na téma: vývoj pouličního umění. 20. 1. 2015. Ostrava, 2015

5.1.2 Sasanca

Podobně se vyjadřuje také známá ostravská sprejerkka a umělkyně, Petra Gherbetz neboli SASANCA. Ta nemá námitky k tvorbě velkoplošných maleb na zakázku, ale jí osobně by se to dělat nechtělo.

„Já jsem dělala vždy oblečení i malování. Dlouhou dobu to oscilovalo, co z těch věcí vybrat. Došlo mi, že pokud to tak budu táhnout dál, ani jedna z těch věcí nebude pořádně. Poté jsem si uvědomila, že oblečení je pro mne pohodlnější výdělek. Má trička a jiné věci jsou vlastně geniálním nosičem mých ilustrací, které jsou dost složité. Je fajn chodit ven, malovat a vidíš ji týden a 14 dní a pak zmizí. Pak jsi doma a máš rodinu, máš mláďe a musíš vydělávat nějakým způsobem peníze, tak se snažíš nejméně násilnou cestou ty peníze vydělat. Časem jsem si uvědomila, že trička jsou výborným nosičem. Lidé si to začali spojovat a říkali: „Jé, není to náhodou od toho člověka, co dělal támhle to?“ „Jé nedělala to Sasanka?“ A začnou si to kupovat, protože je tam tvá ilustrace. A přispěješ vlastně k té laicizaci. Přišlo mi, že jsem to skvěle propojila. Od peněženek, tašek, triček, všechny grafiky navrhuji sama. Pořád je to tvůrčí činnost, i když nemáš v ruce štětec a sedíš za kompem. Ale pořád je to tvůrčí činnost. Našla jsem cestu, jak si udělat příjemnou obživu, malování nešlo pryč. Obě věci jsou, akorát jedna věc už je jinak zabalená.“⁶⁹

Sasanca navazuje na generaci street artu první dekády 21. století. Charakteristický je i vývoj od street artu směrem ke grafice a ilustraci. *„S lehkou nadsázkou o sobě říká, že dělá skoro všechno: maluje, ilustruje, píše scénáře, vydává knihy, miluje, vychovává. Její osobitá tvorba je tak charakteristická, že si jí všimnete okamžitě – vévodí jí příšerky a roztodivné bytůstky.“⁷⁰*

Svůj pestrý styl využila například na podzim roku 2012 při prvním anti-smogovém muralu, který má podobu folklorní výšivky a je k nalezení v ostravském dole Hlubina. Speciální postřík na zdi u dolu Hlubina dokáže rozkládat nečistoty v ovzduší. *„Umělecké dílo je ošetřeno nástřikem oxidu titaničitého, látky, která je schopna rozkládat prachové částice,”* vysvětlil Jakub Kostruh, který za celým projektem antismogového street artu stojí.⁷¹ Sasančino dílo se jmenuje Folklór, stejně tak, jako její krédo a záměr ve světě umění.

„Mám jedno motto, co dávám i na nášivky na hadry, které se jmenují City Folklore, protože vyjadřují můj životní styl, co si o malování myslím, je to můj životní styl. Tam našívám: »Inspiruj, spoluvytvářej, buď součástí.«⁷²

69 KUTÁ, N., SASANCA vs KHOMATOR interview: audiozáznam na téma: vývoj pouličního umění. 20. 1. 2015. Ostrava, 2015

70 TEDxOstrava: Skrytý potenciál: Petra Gherbetz: České republika. TEDxOstrava [online]. 2014 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.tedxostrava.com/speakers/petra-gherbetz>

71 KRUMPHOLZOVÁ, Tereza. Deník.cz: Umělecké dílo umí vyčistit vzduch u silnice. 2015. [online]. Ostrava [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: http://www.denik.cz/ostatni_kultura/umelecke-dilo-ma-vycistit-vzduch-u-silnice-20121111-0lb2.html

72 KUTÁ, N., SASANCA vs KHOMATOR interview: audiozáznam na téma: vývoj pouličního umění. 20. 1. 2015. Ostrava, 2015

Petra v současné době prodává v centru Ostravy, naproti Janáčkově konzervatoři své originální kousky. Na Nádražní ulici 40 vznikl dne 8. prosince 2014 útulný obchod. CITY FOLKLORE společně s COKAFE espresso barem, kde si kolemjdoucí návštěvník může dát vynikající kávu z různých evropských pražírén. Její street-muralová tvorba však zdaleka neskončila a my se pravděpodobně dočkáme jejího koučování na různých workshopech ať už v centru Ostravy nebo i jinde.

Obr. 58.-63. z portfolia, Sasanca

Obr. 64. City Folklore, OVA, Sasanca

5.1.3 důl Hlubina

Důl Hlubina v Ostravě byl hostitelem nejen projektu Umění čistí vzduch, ale již v roce 2012 zde vytvořil dvě gigantické malby Jan Kaláb. Za použití akrylových a sprejových barev zde dokončil 2 ze 6 svých ročních muralů. Od 20. do 21. 4. 2013 se zde uskutečnilo Malování podchodu. Ten mimo jiné sloužil v roce 2013 a 2014 jako cesta k hlavní bráně návštěvníkům festivalu Colours of Ostrava. Za zásadní můžeme označit akci MURAL OSTRAVA 1. 0. Díky vítězství v celorepublikovém projektu Dulux Let's Colour se od 31. října do 3. listopadu 2013 malovalo přímo v sousedství historické těžní věže a na budoucím náměstí uměleckého a vzdělávacího centra Provoz Hlubina. Autoři malby Artur Magrot a Alessandra Svátek, kteří se svým návrhem vyhráli soutěž, popsali svůj záměr takto: „Představuje postupnou přeměnu těžkého a zemitého uhlí v lehkost a čistotu nočního motýla. Transformace je jeden z hlavních rysů charakteristických pro místa, kde vznikly doly jako Hlubina. Proces změny tropických slatin v uhlí, přes těžbu až k postupné revitalizaci prostředí v důsledku zavření dolu nás přivedl k této myšlence“⁷³ Jednobarevný výjev s mo-

73 Provoz Hlubina: [MURAL Ostrava 1. 0. 2015...]. Facebook [online]. [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/events/1377546072488885/>

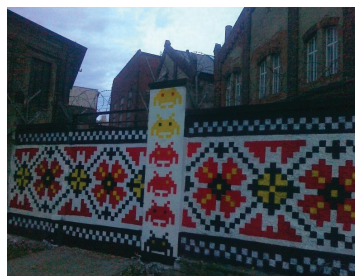
týli okouzluje návštěvníky areálu Vítkovic a je pravděpodobně svého druhu první v této oblasti.

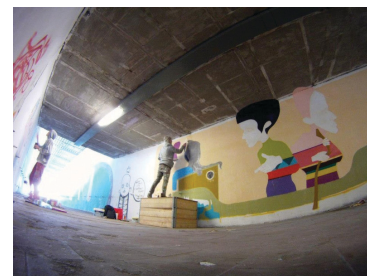
Obr. 65. Dolní oblast Vítkovic, Ostrava, Jan Kaláb

Obr. 66. Důl Hlubina, Ostrava

Obr. 67. Důl Hlubina, OVA, Sasanca

Obr. 68. Důl Hlubina, Ostrava

Obr. 69. Dol. Vítkovice, OV, A. Magrot

Obr. 70. Dol. Vítkovice, OV, A. Magrot

Obr. 71. Dol. Vítkovice, OV, A. Magrot

5.2 NEJVĚTŠÍ MURAL GALERIE V ČR SE NEKONÁ

V pátek 18. října 2013 vznikala v Ostravském klubu Cooltour umělecká díla na stěně podniku (Pavilon C1), která vytvořili studenti FU Ostravské univerzity a SUŠ Ostrava.⁷⁴ Na své si měly přijít i další plochy ve městě. MalOVaná Ostrava nebo projekt Největší mural galerie v ČR měl v roce 2013 započít. Jeho podstata myšlenkami o tématice, která je spjata s místem vzniku, mi velmi připomínala můj koncept Barevných zastávek. Neváhala jsem kontaktovat jednu ze zodpovědných osob, Přemysla Koudelu, zda zná mé zastávky a také, jak to dopadlo s projektem a proč se neuskutečnil.

„Ahoj,

trebila ses. :) Tvou zastávku znám, ale netušil jsem, že je to hurá akce. Měl jsem za to, že je to objednávka města. Tím spíš klobouk dolů. Projekt je bohužel u ledu. V průběhu se měnilo zastupitelstvo a některé schvalovací procesy se dost zasekly. Určitě to taky ale bylo tím, že jsem do toho měl další neziskové projekty a nějak jsem už na to obíhání úřadů kvůli povolením neměl čas. Vše totiž mělo být oficiální. Líbilo se to na městě, různé odbory v tom viděly potenciál, jak se zviditelnit. Měl z toho vzniknout nultý ročník mural art festivalu konaný v rámci Festivalu v ulicích, pak se to ale nepodařilo oběhat a schválit. Škoda, že jsme tehdy nespojili síly. Měl jsem vytipovaných několik ploch. Nejdůležitější byl přivaděč Frýdlantských mostů ze strany od Karoliny. Tam měla být původní podoba Karoliny z dob jejího průmyslového rozmachu. Město souhlasilo, architekti dali svolení, majitelé plochy taky, ale bohužel. Další schválenou plochou byla zeď na výstavišti, vedle Marley. Některé plochy vlastníci na poslední chvíli odřekli. Měl jsem přislíbené peníze z Duluxu, ale ti pak všechny peníze dali do TV kampaně, takže mě odkázali na příští rok. Dostal jsem taky grant od Nadace Vodafone. Peníze jsem ale pak vrátil, protože se i přes prodloužený termín projekt nepovedlo realizovat v termínu čerpání. Chtěl jsem ty malovací aktivity postupně přesunout i mimo Ostravu, udělat muralové akce po republice Malovaná Praha, Brno, Opava. Vše se mělo pojít s historií konkrétních míst a osobností, které tam působily nebo žily. Cílem bylo připomenout obyvatelům, že mají být na co hrdí. malovana.cz měla i edukativní rozměr. Měl vzniknout web, na kterém by byla mapa všech muralů spolu s informacemi (kdo maloval, kdo nebo co je na malbě s historií nebo životopisem. Ale abych to shrnul, zájem města tam byl, ztroskotalo to asi na organizaci a vyběhání povolení.“⁷⁵

74 Krásná Ostrava. MURAL ART V OSTRAVĚ. Krásná Ostrava: Okrašlovací spolek Za krásnou Ostravu[online]. 2015 [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.krasnaostrava.cz/mural-art-v-ostrove/>

75 KUTÁ, N. Facebooková odpověď Přemysla Koudely: Konverzace na téma muralu v Ostravě. 27. 1. 2015 Ostrava, 2015.

5.3 PROBLÉM S VÝRAZNÝMI NÁTĚRY

Problémem tužeb po barevném rozprůdění města může být snaha některých okrsků, jako Ostrava-Dubina a jiných podobně zastavěných částí města, rozveselovat panelové domy pomocí nevkusně výrazných nátěrů s abstraktními motivy, postrádajícími jakýkoliv kontext.

„Mě by bavilo, kdyby lidé, kteří si nechávají opravovat velké panelové domy, dávali víc k dispozici boční fasády, protože za to ve finále dají stejné prachy, jako za normální vymalování. Ve světě normálně chodí, že se malují obrázky na fasády, děcka pak lépe trefí domů a vypadá to lépe. Určitě to oživí ta sídliště, když už nic jiného, a to je asi dobře. Mě baví, jak vidíš, že ti lidé v těch domech se realizují sami výtvarně a vzniká legrační džungle. Růžový barák s červenými puntíky, vedle něj modrý se zelenými pruhy. Je to možná komické, ale k estetice to má hodně daleko. (21.43 můj vstup: Ostrava-Dubina možná?) (smích) Já jsem tam díky Bohu dlouho nebyla se projít, ale sem tam projíždím autem a některé jsou fakt hrozné. Když se díváš na průčelí fasád historických náměstí, tak každé barák, vzhledem k tomu, kdy došlo k tomu období, že se hodně domů spravilo a jsou fakt šíleně barevné, což třeba tady (v Ostravě) jsem si pod těmi nánosy prachu neuvědomila. Tady ten dům je třeba jedovatě zelený, vedle jedovatě modrý. Oni se snaží vycházet z historických pramenů, takže ty barvy nevadí, ale tenkrát ti lidé opravdu zvažovali, který ten prvek, jak, aby tam byly zachovány proporce stavby a ty barvy byly využity citlivě. Když tedy ve městě řádí architekt (smích) a musíš se s ním radit kvůli každé nepatrné změně (my tady v obchodě jsme řešili každý detail), tak bych i na těch sídlištích, předměstích dala nějaký kód, kterým by se to mohlo řídit, protože je to hodně cirkus. Chápu, že stavba patří lidem, oni si ji koupili, zaplatili, ale kdyby splňovali požadavky dané architektem, tak by to možná dopadlo lépe.“⁷⁶

Obr. 72. Pískové Doly, Ostrava

Obr. 73. Dubina, Ostrava, Asa expert

Obr. 74. Hrabůvka, OV, Esa building

Obr. 75. Dubina, Ostrava, Asa expert

5.4 BUDOUCNOST OSTRAVSKÉHO MURALU

Souhrnně lze říct, že město Ostrava má zájem o umělecké projevy v rámci mural artu. Už z hlediska své ne moc barevné, uhlířsko-průmyslové historie, se není čemu divit. Je zde spousta ploch pro uplatnění různých nápadů. Z rozhovorů s ostravskými umělci vyplývá, že do budoucna mají v plánu se v tomto ohledu nadále více angažovat.

„Chtěla bych teď pořádat i v kombinaci s naším novým místem, poprosit město, a tady na největší křižovatce v Ostravě, kde teď sedíme, nainstalovat nějaké vlastní plochy na vlastní náklady. Chci pořádat nějaké v tom ruchu jamy přes den, mezi lidmi. Potkat se s přáteli, malovat, to bude furt stejné, tam žádný sociální koncept necpu. Ale ostatní lidi, s kterými chodím malovat, to dělají a myslím, že tady na tom frekventovaném místě u konzervatoře by ty plochy byly super, pohybují se tu stovky a stovky lidí. To je moje vize na tento rok. A chtěla bych, aby to tu zůstalo permanentně. Děcka z konzervatoře tady stejně chodí kouřit (smích) a vysedávali by aspoň mezi tím, co by bylo fajn. Pravidelně by se to obměňovalo. Ideální by bylo...přece jenom jsme starší a měli bychom dělat něco pro tu mladší generaci, tak jak třeba KHOMA, kamarád, který toho spousta organizuje, letos chceme spolupracovat a chtěla bych udělat nějaké workshopy pro mláďata. On je v regionu uznávaný writer, ukázal by jim jak, prostě malovací workshop 1 až 3 do roka. Dali bychom jim šanci si legálně zamalovat 1 x až 3 x za sezónu.“⁷⁷

Ostrava má před sebou muralovou budoucnost. Je ovšem otázkou města i umělců, jak využijí její potenciál. Ten, zvláště v centru města blízko nákupního střediska Nové Karoliny, je velkého rozsahu. Poblíž Domu umění se nachází hned několik volných ploch, které o vkusný mural art přímo žádají. Příklad si můžeme vzít z blízkého zahraničí, a to z vpodstatě podobných Košic. Ty daly šanci i několika mezinárodním umělcům a vzniklo tam velkolepé dílo významného evropského představitele INTERESNIHO KAZKIHO nebo také ARYZE.

Obr. 76. Košice, Slovensko, ARYZE

6. MŮJ PŘÍBĚH O GRAFFITI A OSTRAVĚ

Jsem z Ostravy. Jsem žena. Práce, kterou čtete, popisuje pouliční umění napříč časem od dob mých prarodičů, až po chvíle, do kterých se zatím dívám přes brýle současného umění. Přináším reálný, funkční pohled na dnešní městskou kulturu a nabízím nástin budoucnosti.

6.1 TADY TO ZAČALO

Můj muralový příběh začal už v dětství. Tehdy jsem obdivovala Sněhurku, která byla temperovými barvami namalována na polystyrénu. Zavěšena se na mne dívala spolu se sedmi trpaslíky do mé dětské postýlky v panelákovém bytě v Ostravě-Dubině. „Jak může někdo tak dokonale malovat barvami?“ tkvělo při usínání v dětské hlavičce. Obdiv k mamčinu umění se brzy přelil do počmáraných skříní, zdí a tisíců princezen na kancelářském papíře. Tagy obklopující sídliště ve mně vyvolávaly strach, ale i pocit dobrodružství. Stěhování na poklidný kraj města byl životním zlomem, ale silné vzpomínky zůstaly. Základní umělecká škola ponoukla rozkvět v oblasti kresby a malby a já pokračovala v čmáraní na papír, plátno, dřevo i kamení. Střední umělecká škola v Ostravě mi dala prostor pro fantazii, kreativitu a já jsem opět našla zapomenutou lásku. Kresby se přeměnily v grafické listy, malby vystřídal Illustrator a ruce si vyhrávaly s akrylem na zdech pokojíků dobrých kamarádů.

6.1.1 Seznámení se spreji a Nikolou Vavrousem

Na jaře v roce 2012 zazvonil telefon: „Ahoj, tady tatka od Market!“. Proběhlo pár telefonátů a korespondence s panem Jarmarem a nápad na barevnou autobusovou zastávku byl na světě. Čekárnu s názvem Chrobákova, stejným jako ulice, měla zdobit banda chrobáků, mírně se pasoucích v trávě. Maturita a portfolio na vysokou školu byly prioritou, ale v hlavě se rodily první myšlenky na malbu ve veřejném prostoru. To gigantické betonové plátno by chtělo něco víc, než jen štětce, honilo se mi hlavou. Ve photoshopu a ilustratoru vznikaly první vizualizace ze všech stran zděné zastávky. Myšlenka na velikost robustní plochy a mé nedostačující akvarelové štětce byla stále aktuálnější. Povolení obce bylo na světě. Ochotný otec myšlenky poskytl peníze na podmalbu. Byl čas jednat.

V Ostravě dne 10. 7. 2012, v 16.08 místního času, jsem skrze sociální síť Facebook kontaktovala ostravskou ikonu sprayartu, KHOMATORA. V domnění, že se nikdy nedočkám odpovědi, jsem trpělivě čekala zpětnou vazbu. Člen SPRAYART 34CREW odpověděl již po čtyřech hodinách. Neuběhlo ani dalších 24 hodin a s výhledem na ostravskou Novou radnici jsme stáli v městem vyhrazeném prostoru pro pouliční kreativce. Poprvé jsem naživo viděla, jak někdo na jeden tah udělá, oranžově zbarveným Molotowem, pavouka.

„Vždyť to je jednoduché!“ honilo se mi hlavou a navenek jsem svým hlasem obdivovala Nikolovo ukázkové dílo. „Však si to zkus, neboj se, každý jsme nějak začínali.“ S důvěrou, kterou zkušený výtvarník vyzařoval, jsem uchopila do rukou sprej zelené barvy a udělala svůj první tah. Pokud si ovšem představíte pod pojmem tah linii, zapojte fantazii! Ranní rosa na stéblech trávy za mléčným oknem - i tak by se dala definovat neforemná, vztekla rozprášená barva jdoucí z malého otvoru plechovky. Ten byl navíc nějak obtížně „stlačitelný“. Síla, se kterou jsem do té doby bojovala s tužkou či štětci, byla vůči této nesouměřitelná. Za jemného cvrlikání jsem s tmavě zelenou třepala nahoru a dolů. „Třeba to bylo tou jinou barvou a plechovkou, ne?“ Nenápadně jsem naznačila majiteli své zklamání. Nikola potvrdil, že existují různé trysky, které mění tvar i konzistenci tahu. Uzemnění přišlo ve chvíli, kdy jsem zjistila, že mi do rukou dal tzv. „skinny“ trysku, tedy miniotvor, který by měl zajistit co nejtenčí tah. S pochopením a slovy, ať zkusím, jsem dostala do rukou krabici se čtyřmi staršími spreji. S nadšením jsem tehdy, jako čerstvá řidička a úspěšná maturantka, nastoupila do auta a jela domů, do míst nepoznamenaných street artem či graffiti. Ještě týž den měl KHOMA od budoucí studentky Univerzity Tomáše Bati fotografie posprejované garáže. Boční stěna menší stavby čtvercového půdorysu byla pestrá a zobrazovala brouky v barvách darovaných sprejů. Tak trochu paleolitický výjev v zemích barvách, i tak by se dalo popsat mé vůbec první a legální dílo. Bylo mi 19.

Výměnu ukázek prací, doporučení barev a s tím velkou i motivaci vystřídal akce. Za pár dní bylo v kufru Borůvky (fialový Ford Fiesta) bezmála okolo 30 sprejů a s nimi i různé trysky, rukavice, štětce, kartónové ručně vyřezávané šablony a šátek na obličej. Byl čas vyrazit.

6.1.2 Chrobákova, barevná autobusová zastávka

„Takže... projekt právě začal, vůbec nevím, jak to dopadne, kolik lidí tady na mě zavolá policii, ale začínáme.“ Tak zněla první věta do fotoaparátu, který jsem si nainstalovala na stativ asi po hodině příjezdu na místo. Do této chvíle jsem se marně snažila otevřít zablokovaný kufr s veškerým náčiním. Po úspěšném otevření jsem nervózně kroužila okolo čerstvě, jednolitě namalované zdi, nutno dodat, že zázrakem přežila vymalovaná pár nocí bez cizího zásahu. V obložení bleděmodrých stěn jsem si říkala: „Na to fakt nemám! A kolik lidí tu za tu dobu projde s tím, aby mi to potvrdilo?“ Se srdcem v krku a sprejem v ruce jsem si přistavila starou dřevěnou židli, krabici se spreji a šlo se na věc.

Nebe, pár tahů námořnický modrým sprejem, zahájilo čtyřdenní malbu. Po několika zmáčknutí odpadla nervozita a prst téměř přirostl ke spoušti. Doba štěrkání však často překonávala dobu samotného použití spreje. Netrvalo dlouho a okolí zachytilo neznámého narušitele známého prostředí.

Neznámá paní středního věku pod deštníkem: „Dobrý den.“

Já: „Dobrý den.“ (pokračuji ve sprejování)

Npsv: „Tady budeme mít ukázkové graffiti na zakázku, jo?“

Já: „Jó, no....až za pár dnů, zatím to je...“

Npsv: „Jó no, tak jasné, to trvá chvíli.“ (s úsměvem, taškou plnou nákupu, odchází dál do jemného mrhnutí)

S první, dá se říct, pozitivní a přijímající reakcí, jsem směle pokračovala dál. Minula auta, minuly autobusy, ale deštivý den byl asi pro mnoho lidí natolik odstrašující, že ani nevyšli ze svým domovů. Tvořila jsem bez publika (díkybohu), ale ne na dlouho. „Tady něco na občerstvení!“ ozvalo se znenadání. U nohou mi přistálo jablečné Frisco. „Ještě na to nesmíš koukat!“ dodala jsem se stydlivým smíchem a popsala prozatímní situaci. S příslibem brzkého návratu mě opustila osoba, která mě podporovala v průběhu celého projektu a starala se o můj příjem tekutin, občas i jídla. Markéta se rozhlédla, přešla cestu a odjela sytě červeným autem do sílicího deště. Uběhla další hodina. Na zastávce se začal pohybovat starší pán. Chodil tam a zpět. Zaznamenala jsem ho až ve chvíli, kdy prásknul s věcmi na rozpadající se lavičku. Otočením hlavou s šátkem na ústech jsem pravila: „Dobrý den.“ „Dobrý den!“ ozvalo se z druhé strany zastávky. Mezitím se rýsovaly členité nožky a na modrou stěnu dopadaly kapky oranžové barvy. Asi po třech minutách, kdy jsem za sebou slyšela šustění tašek, přistoupil „igelitkový“ nadšenec k rozmalované stěně.

Starší pán: „To jste měla udělat zvenku!“

Já: „Ono to bude na celé zastávce.“

Starší pán: „I z venku? Jo?“

Já: „Tak, tak. Já teprve začínám.“

Starší pán: „Oni vám to totiž hoši za chvíli počmárají tady.“

Já: „My to zkusíme přetřít takovým průhledným lakem, aby se to dalo případně umýt.“

Starší pán: „Aha, tak to jo, to jo... poslyšte, oni tu ti kluci, co dělají graffiti, chodí a kreslí tu hákové kříže...“

Já: „Opravdu? ale uvidíme, třeba už si netroufnou!“

Starší pán: „Ha ha....hmm. No, před měsícem tady ukradli jednu lávku, no!“

Já: „Vážně? No, když už kradou lavičky, tak to je co říct.“

Starší pán: „No jo, u nás co není přivázané, přikované, ukrade se všechno.“

S přitakáním jsem pokračovala ve své sprejovací akci. Přibližně po pěti minutách jsme se rozloučili a plné tašky a sportovně laděný outfit odcházely spolu s přáním dlouhé výdrže, jak mé, tak samotného díla.

„Mám za sebou dvě hodiny, nikdo na mě zatím nezavolal policajty a lidi taky v pohodě.“ Uvedla jsem své další video po krátké občerstvující přestávce. Práce pokračovala. Střety s lidmi byly pokojné. Největším potěšením bylo setkání s malou pětiletou holčičkou. „Mami, koukej! To je krásný brouk, že jo?“ „Ano, Barunko, moc krásný!“ S milým úsměvem jsem byla dotázána, co je to za projekt a kdy se budou moct přijít podívat na výsledek.

Smrákalo se, slunce nad městem, kde není poznat, zda je ráno či pozdní odpoledne, přestalo poskytovat světlo. Byl čas jít spát. Stejný pocit, jako tohoto dne ráno, zaplavil celé tělo. Nyní však proto, že dílo mělo přečkat noc. Celou noc. Samo. Obklopeno lidmi jdoucími z hospod, jen tak se promenádujícími po městě. „Co bude ráno?“ trnula jsem.

„Je to tady, nechybí ani nepřebývá jeden jediný kousek!“ Jako zázrak jsem ráno spatřovala celou situaci. V tu dobu ještě nic nenaznačovalo, že odpoledne bude jiné. Práce pokračovala, vnitřek zastávky byl téměř hotov. Kartónové šablony květin hrály teplými barvami, brouci prolézali celou zastávku, která se zmítala v divoké trávě. Kulaté oči jedné ze stěn s úžasem pozorovaly hmyz. „Interiér je hotov.“ Oddechla jsem si. Pravá ruka pomalu, ale jistě kameněla. Ukazováček si dával „padla“.

„Zdravím“ ozval se dobře oděný muž v košili. I po velmi konkrétních otázkách mi nedošlo, že by se mohlo jednat o někoho z tajné policie. Po předložení povolení z úřadu jsem pochopila, o co šlo. Pán předložil odznak, podezření bylo na světě! Po dalších otázkách, obhlížení a focení si mého podpisu, telefonování a čekání, jsme oba usoudili, že se můžeme cítit pohodlněji. On proto, že si ověřil, že se jedná o městem schválenou akci a já proto, že jsem mohla pokračovat ve sprejování, aniž bych musela jezdit někam na stanici. „Víte, někdo si myslel, že to tu provozujete neoprávněně, tak jsem byl povolán“ Konečně mi došlo, že vše není jen OK a pravděpodobně někdo z obyvatel už nebyl spokojen s mou celodenní přítomností na zastávce, a tak si na mě „posvítíl“. „Vidím, že si to natáčíte, tak vás nebudu zdržovat. Přeji vám mnoho úspěchů, vypadá to dobře a pokud to je v rámci zákona, je to v pořádku.“ Rozloučil se se mnou poněkud mladší strážce zákona v civilním úboru. Den pokračoval a s přibývajícemi barvami šla práce od ruky. Síly však ubývalo a další den se chýlil ke konci. Než však slunce za záclonou smogu zapadlo, objevila se na scéně poněkud větší rodina, která přijela autobusem č. 55 směrem z města. Nekomfortní pocit přesáhl hranici pocitu bezpečí. Kontrolka „přežij a uteč“ začala blikat. Okamžitě jsem vzala telefon a obvolala všechny známé v nejbližším dosahu. Jediný, kdo mohl zasáhnout, byl Josef, jeden z mladších bratrů, v té době sportovec, kterému nevadilo vzít kolo a dovézt mi mamčin skvělý štrůdl. S vědomím, jak hodnotné věci u sebe mám, jsem začala zmatkovat a zvedat hlas, aby okolnímu světu bylo jasné, že mě během chvíle někdo

navštíví. Koukali po mém foťáku. Matka se s otcem rodiny hlasitě přela a držela v ruce stříbrný toustovač. „WTF?“ Nic jiného se mi v této chvíli nehonilo hlavou, rodina se pomalu začala přibližovat, avšak stále byli přes cestu. Preventivně jsem odinstalovala Canon ze stativu a zamkla jej i se spreji v autě. Kdybych sprejovala tak rychle, jako jsem provedla tuto operaci, měla bych hotovo během jednoho dne.

Potloukali se kolem mě asi tak, jako když přijede bílý misionář do zapadlé africké vesnice. Na něj se lepí malé černošské děti, protože je zajímavý a má jídlo. Takhle jsem se cítila, s tím rozdílem, že jsem měla místo jídla hodnotné náčiní, mobil, peníze a ty děti nebyly černoši. Po dalším dohadování robustních rodičů zůstal v rohu zastávky stříbrný toustovač. Rodina odjela autobusem zpět do města i se svými potomky. Chtělo se mi smát, ale podezírala jsem je i sebe a urovnávala si, co se vlastně stalo. Telefon, peněženka, klíče od auta, to vše jsem měla. Nějaký sprej z těch, co jsem nestačila uklidit, asi zmizel, ale to jsem v tu chvíli nepovažovala za důležité. Byl klid a slunce při západu poprvé vysvitlo a ukázalo svou sílu. Nutno podotknout, že do půl hodiny přijel bratr Jožka a já mu vykládala prapodivný příběh autobusové zastávky a přikusovala k tomu jablečný závin.

Další den se již odehrával bez natáčecího zařízení. Sprejerka se dostala do povědomí, nejen občanům Staré Bělé, ale i občanům okolních sídlišť. Bylo třeba práci dodělat bez újmy-minimálně na zdraví, zastávka by to asi přežila.

Práce finišovala. Na protější straně zastavilo auto a vystoupil z něj, v mých očích, relativně sympatický mladík okolo 27 let.

On: „Čau.“

Já: „Zdravím.“

On: „Děláš tu legál, jo?“

Já: „Prosím?“

On: „To je z města nebo co? Asi o tobě cajti vědí, co? Sem tu měl tag, bubble styl, jestli víš.“

Já: „Hmmm... nevím, podmalbu jsem nedělala já, dělám tu vizuál, je to schválené.“

On: „OK, a ty jsi odkud, ten podpis jsem ještě neviděl...“

Následoval malý interview. Po zhodnocení situace mi mladík dal tipy na to, jak dostat barvu už z téměř prázdné plechovky. Dal mi doporučení na místa a pozval mě na nějaký „bombing“. Mé pomalejší zapalování mi po jeho odjezdu prozradilo, že to byl nějaký uznávaný writer a že jsem mu svou legální snahou nejspíš zničila jeho podpis. „Ups“...

Pomocí šablonek vznikla barevná lavička a také nápisy na střeše čekárny. Dílo bylo na světě a já viděla, že je to dobré – aspoň tedy na první pokus. O vzniku se měl tedy dozvědět i člověk, který mi pomohl se do této branže dostat.

„Ahoj:) tak dílo je dokonáno...na face jsem dala nějaké foto. a jinak už vím, jak ti to přiblížit:).je to, když pojeděš po té cestě vedle Bělského lesa, jak máte tu velkou reklamu:-) www.sprayart34.eu, no, a jak dojedeš k Lidlu, tak doprava na křižovatce a kdybys jel stále po cestě, tak přibližně po 300-500 metrech narazíš na tu Chrobákovu zastávku.“

Proběhlo několik dalších zpráv a já byla writerem pochválena za pěkný první pokus. No, kéž by si to tak myslela i paní, která bydlela naproti zastávky a která na mne vystartovala s tím, že se bude muset dívat na ty oči dnem i nocí. Pravděpodobně se toužila dívat na šedou, „počůranou“ stěnu s nápisem „Punk's not dead! ANTIFA!!!“

Zastávka byla hotova. Spreje mi byly zase trochu blíž a já se konečně mohla vrhnout s chutí na prázdniny a další plány na barevné zastávky.

Obr. 77.–80. autobusová zastávka Stará Bělá-Chrobáková, Před a Po, Ostrava 2012

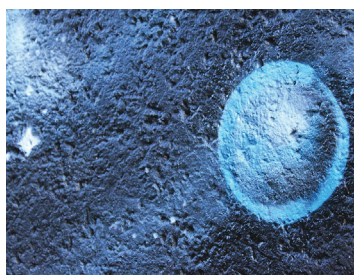

Obr. 81. autobusová zastávka Stará Bělá-Chrobákova, zadní strana, Ostrava 2012

6.1.3 Zastávka Stará Bělá, Střed a MFK Vítkovice

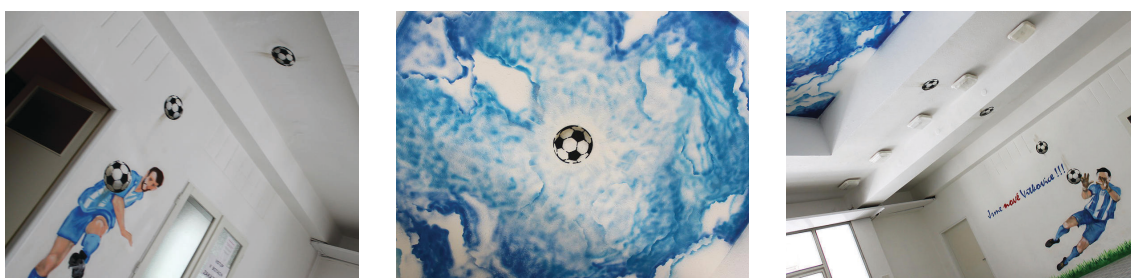
Malba s brouky dala vzniknout také několika novým kontaktům a další potenciální projekty visely ve vzduchu. Byla možnost nahlédnout i do subkultury. Se spokojeností obce přišla na řadu zastávka „Stará Bělá, Střed“, zde vznikl vesmír s planetami, Zemí i se státy a Českou republikou. Stará Bělá byla středem veškerého dění, „pupek světa“. Pro rok 2012 to však pro mne, kvůli nástupu do školy, znamenalo konec tvorby venku.

Rok 2013 přinesl nové projekty a zakázky. Zastávky se dostávaly do povědomí a ozývaly se spousty lidí s přáním vyzdobit jejich byty či pracovní prostory. Z nabídek mi utkvěla re-designová záležitost pro Mládež fotbalového klubu Vítkovic. Jednalo se o přemalování MFK budovy, plné tagů. Barevné potištěné fólie a výmalbu interiéru měly zdobit motivy míčové hry. Postavila jsem se tak opět na stranu pouličního umění v legální pozici a měla možnost provést rekonstrukci interiéru a vizualizaci exteriéru. O projektech, které v té době vznikaly v Ostravě a byly na podobné bázi, jako barevné autobusové zastávky, jsem neměla tušení.

Obr. 82.–85. autobusová zastávka Stará Bělá-Střed, Před a Po, Ostrava

Obr. 86.–88. MFK Vítkovice, Ostrava

Píše se rok 2015. Díky této práci jsem znovu získala kontakty na osobnosti street artu a objevila jeho přetrvávající kouzlo. Euforie, která se v naší malé zemi zatím, na rozdíl od Německa nebo Francie, teprve rozprostírá. Z pomalu oficiálního umění se začalo vyvíjet umění krásné. Začaly vznikat plány na workshopy pro veřejnost. Snahy zabarvit severovýchodní město se taktéž probudily s nástupem jara. Do oběhu se dostaly laky proti graffiti a ochrany s nanotechnologiemi, a tak v opozici přispěly k dalšímu posunu (či zániku?).

6.2 MÁ GRAFFITI VIZE DO BUDOUCNOSTI

Když byla v roce 1940 poprvé na světě plechovka s aerosolem, nikdo ještě nevěděl, že se stane matkou nového umění, které si oproti avantgardním směrům udrží minimálně 50 let svou pozici. Nikdo také nevěděl, že otevře bránu umění laické veřejnosti a dostane se tak do povědomí každé žijící bytosti. Ve světě, kde se kvůli kvantu odosobňují výtvoři, ale galerie jsou naopak velmi cílené, graffiti street art tvoří most, po kterém se z umělce může stát „uličník“ a z vandala se může stát umělec. To vše se děje před zraky všech. Doba internetu a otevřenosti zasahuje náš kontinent i naši zem.

Představme si rok 2020 a s ním výdobytky, které si rozmazlená generace technologických pokroků žádá. Svět kde se žák bude chtít pomstít učiteli a pošle svého robota, aby mu agresivní barvou nasprejoval tag na fasádu jeho domu, zatímco žák si v pohodlí své postele kreslí online podpis na svůj tablet. Rozzlobený učitel při odchodu do školy zjišťuje, že fasáda je opět zničená, vydechne a na jeden zátah stáhne průhlednou vrstvu laku i s barvou. Zeď je jako nová.

Představme si pak svět v roce 2040, kdy neviditelný dron laserem vypálí tag na dveře učitelova domu, zatímco žák si v pohodlí domova za pomoci hologramu kreslí podpis, který se v přímém přenosu vypaluje do dveří učitelova domu. Představme si naprogramování DNA dřeva, které si pamatuje svůj vlastní tvar a do rána nejsou po laseru ani památky. A co potom látka, která způsobí, že se laser odrazí zpět a zničí dron? Anebo se přesune videomapping do nějaké trvalejší formy a bude schopný fungovat bez projektoru, dožijeme se pohybujících se maleb nezávislých na zdroji? A co teprve 3D tiskárny, které budou schopny potisknout zeď a vytvořit dokonalý mural art? Věřím, že se dožijí dne, kdy ilegální graffiti přestane existovat a kusy renesančních posprejovaných staveb budou v muzeích, jako stinná, avšak hodnotná stránka historie. Obávám se však, že se dožijeme mnohem horších projevů rebelie a proti-systémových bojů. Názory, které si rebelové sdělovali auto-laky, si dnes mohou kvůli masivnímu vyzbrojování, pomalu vystřílet do fasády. Kéž by stříleli jenom do nich.

Faktem zůstává, že mural art zdobí a nějakou dobu bude zdobit nynější budovy, které postrádají architektonický zásah nebo provází ty, kteří pracují pod tíživým a nekreativním tlakem „hlavně rychle a levně“. Je možné, že vzniknou odolnější barvy a mural se stane právoplatnou a neoddělitelnou součástí architektury, podobně jako sochařství dostalo svůj vysoký řád v gotice a její zdobnosti na chrámech a jako nyní nalézáme třeba mural v San Franciscu. V České republice očekáváme mural boom, který se ale stejně, jak už zmiňovaná gotika, nemusí naší země až tak dotknout. Nynější záplatou a jednou z možností zhodnocení prázdného místa na nízkonákladových stavbách, ale i na starých nerenomovaných budovách, může být právě mural art a jeho nové formy.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7. PROČ MURAL ART

Mým zájmem během bakalářského studia bylo zdokonalování se v oblasti typografie, grafického designu, kresby a nových technologií. Obory, které jsou nutné pro dobrý design, jsem toužila využít v exteriéru. Myslím si, že umění by mělo sloužit lidem. Vím, že lidé z mého rodného kraje nechodí moc do galerií, protože je považují za něco, co se jich netýká. Umění se zde navíc, kvůli pracovnímu prostředí, odloučilo od reálného života a i z minulosti víme, že v Moravskoslezském kraji býval povětšinou melancholický až depresivní poetický nádech, ať už v literatuře či výtvarnu. Nyní vnímám, že navzdory špatným zkušenostem s graffiti, se zde umění obecně vrací k lidem, kteří jsou změnám ve svém okolí nakloněni.

Na základě pozitivního ohlasu lidí jsem dospěla k tomu, že všednodenností unavení Ostravané se rádi dívají na pohádkově laděné motivy. Tématika, která je na první pohled pouhou ilustrací, v sobě skrývá myšlenky svázané s místem, kde se nachází. Zjistila jsem, že jsou lidé, kteří barevné zastávky objíždějí a následně hledají jejich význam. Motivací k práci mi byl i dopis dětí ze Základní školy ve Staré Bělé. Tamní děti si zamilovaly zastávku s brouky s raketami do vesmíru a přály si barevnou zastávku U Školy.

Musela jsem si položit otázku, zda umění, které je ve veřejném prostoru a motivem se zavděčí dětem a převážné části obyvatel, je uměním. Cílovou skupinou jsou zde všichni, kteří jezdí MHD, lidé žijící okolo zastávek, chodci a řidiči. Pokud ne jinak, účel maleb nacházím především v edukačním smyslu a v očišťování městských staveb.

Bakalářská práce mi také přišla jako vhodná příležitost pro pokračování projektu barevných zastávek, neboť, jak je známo, série prací mají svou sílu a člověk se při nich mnoho naučí.

Tajemstvím není ani stav ostravských autobusových zastávek. Pohled na často zdemolované objekty vandalismu je žalostný. Existuje však iniciativa obcí, které shánějí peníze na jejich opravy a jsou vstřícné k umělcům a jejich nápadům.

8. PROČ NOVÁ BĚLÁ POD KOPCEM

Zastávka Nová Bělá, Pod Kopcem je situována na Krmelínské ulici směrem na Ostravu-Hrabovou. Nachází se ve velmi mírném svahu, přičemž je téměř na jeho rovinné části. Křivka má stoupající tendenci ve směru obce. Místo je automobilově frekventované a autobus zde staví v posledním roce pouze jeden. Za negativum místa bych označila hluk, který vytvářejí motorová vozidla. Zvuk se odráží od okolních domů i vnitřku betonové zastávky a několikanásobně se zvyšuje. Vzhledem k umístění v poli, dělicímu průmyslovou zónu a vesnici, je tu poměrně větrno. Neduhem může být i pohyb individuů, která někdy zabloudí ze sídlišť z Ostravy-Dubiny až do vesnice. Ta často nemíří do Krmelína na houby, ale spíš k základní škole nebo do hospody U Balcara. Výhodu bych viděla v menší frekventovanosti lidí a tedy většího soukromí pro zdejší obyvatele. Čistota a větší výdrž zastávky je tedy mým teoretickým předpokladem.

Zaujala mne čistota, s jakou původně na bílo natřená zastávka působila. Přestože jako autobusový „čekatel“ bych se uvnitř zřejmě cítila jako v „ústavu pro blázny“. Při pozorování cestujících jsem zjistila, že ti se asi cítí podobně, neboť většina z nich čekala mimo zastávku, ještě v době před výmalbou. Byla to pro mne změna, neboť jsem dosud malovala pouze ošklivé, oprýskané zastávky, kde byl velice znát rozdíl před malbou a po ní.

Bílé plátno, v mém případě zeď, je pro tvořivého člověka vždy výzvou, nabídkou, ponukou, a proto i já jsem využila této příležitosti a rozhodla se zastávku přetvořit, i přes její neošklivý charakter.

9. ZAČÍNÁME DOKUMENTACÍ

Praktická část bakalářské práce zprvu zahrnovala výzkum o výskytu ostravského graffiti, street a mural artu. Velkou pomocí mi byly rozhovory s ostravskými umělci a kontakty na vlivné osoby různých projektů. Po objektivním zhodnocení celé akce následoval proces korespondence mezi mnou a obecním úřadem v Nové Bělé.

V mém hledáčku vhodná plocha utkvěla představa o výmalbě zastávky Nová Bělá, Pod kopcem. Práce zahrnovala dokumentaci místa a stavu před barevnou manipulací. Součástí bylo kontaktování zdejších obyvatel, rozhovory s nimi o chystané změně a sběr jejich názorů na zastávku, na kterou mají výhled ze svých rodinných domů. Důležité bylo získat povolení od úřadu v Nové Bělé, to mi bylo uděleno ještě před dodáním návrhů. Důvěru pravděpodobně zajistila dřívější zkušenost s mou prací, kdy jsem pro obec vytvářela razítka a nálepky ve stylu Ex Libris. Vzhledem k zájmu Bělé a také zájmu ředitele zdejší základní školy, panu Vladimíru Krčmarskému, to nebyl problém. Pan starosta Lumír Bahr měl taktéž kladný přístup k malbě a na městské radě mi bylo přiděleno povolení s rozpočtem 5. 000,- Kč.

Následovalo změření zděných ploch. Ty se pohybovaly u bočních stran 2,8 m šířka ku 1,9 m výšky, podélná strana na výšku měla taktéž 1,9m a na šířku 4,8 m. Převedení dokumentace do počítače proběhlo pomocí SD karty a fotografií z Canonu EOS500 D a skenovaných náčrtků a kreseb. Ty byly společně využity k tvorbě vizualizací v programu Adobe Photoshop. Ten umožnil tvorbu koláže a převedení kreseb, které byly částečně transformovány do křivek pomocí programu Adobe Illustrator, do podoby potenciální, budoucí výmalby zastávky.

Obr. 89.–92. autobusová zastávka Nová Bělá-Pod Kopcem, Před, Ostrava

10. PROCES NAVRHOVÁNÍ

Proces navrhování se neobešel bez údajů o velikosti betonové plochy. Počítala jsem i s povrchem břízkolitové omítky, která nedovoluje drobné i větší detaily a je proto vhodnější pro méně detailní malby. Bylo nutné myslet i na to, že celá práce se časově protáhne z důvodu nátěru neutrálního filmu a poté i barevného podkladu.

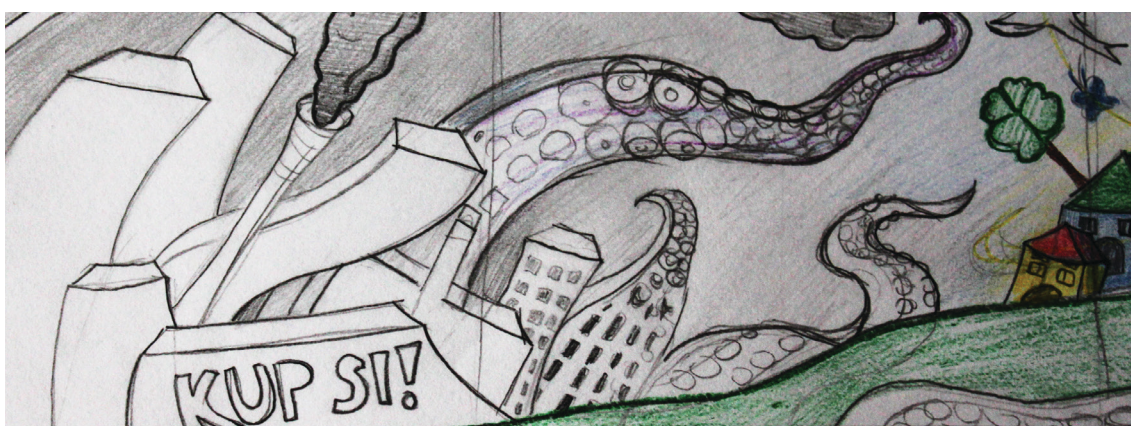
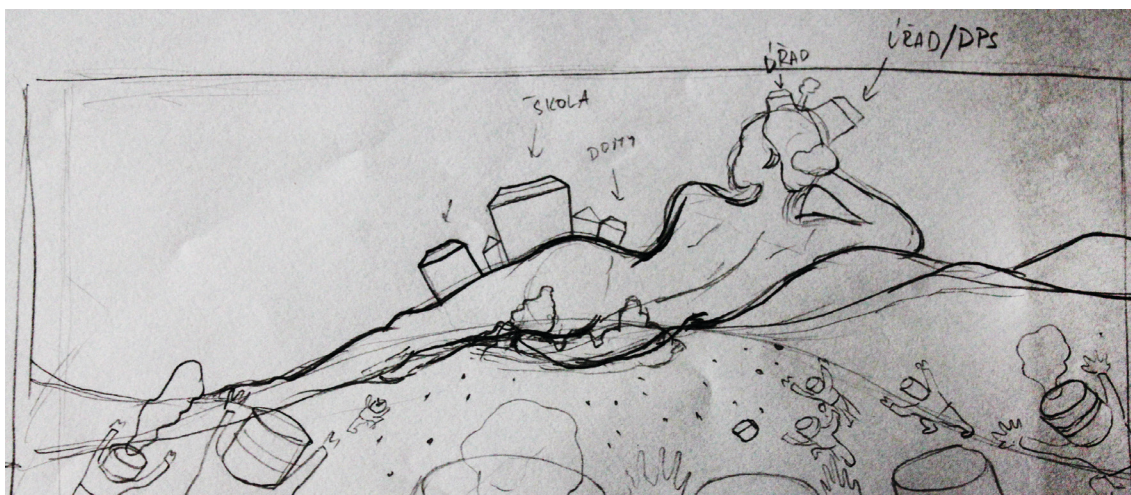
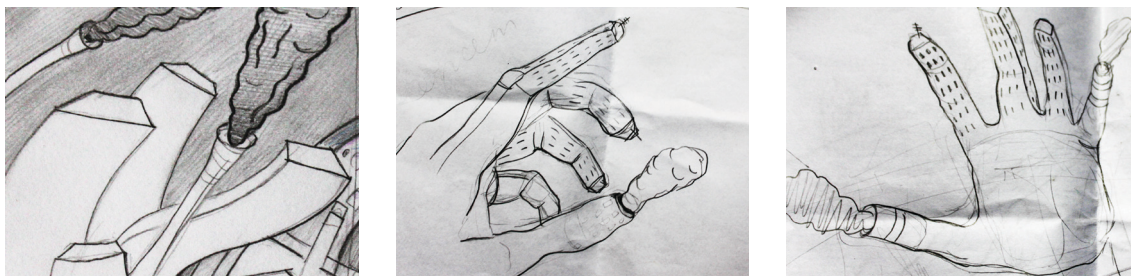
Zastávka Pod Kopcem je specifická tím, že ačkoli se jmenuje tak, jako by byla v údolí, stále je nad mořem výš než další část Ostravy, na kterou je z čekárny výhled. Panorama zahrnuje pohled na Vítkovické pece, hutní průmysl ArcelorMittalu a ze strany od Beskyd výhled na paskovské komíny. V akutní blízkosti je pak průmyslová a obchodní zóna, kde sídlí velké množství firem a skladů. Řada rodinných domů, které lemují cestu z Hrabové do Bělé jsou zastávce nejbližší.

Ačkoli jsem dostala z pamětníků informace o mlýnu a rybnících, které poblíž zastávky kdysi byly, v hlavě se mi zrodil nápad, který měl reflektovat situaci, kterou novoběláci řeší a která dokonale zobrazuje výhled z Pod Kopce.

I přesto, že je Nová Bělá částí města Ostravy, stále si uchovala svůj vesnický charakter, který se projevuje v akcích místního Sokola, vlastní školkou, základní školou a jejími aktivitami, poklidným prostředím, sousedskými vztahy a velkým počtem rodinných domů se zahradami. Jako občanovi mi vždycky připadalo, že obchodně-průmyslová zóna, která rostla takřka stejně jako já, brzy překročí práh naší vesničky, která se v budoucnu definitivně připojí k městu a sídlištnímu předměstí. V této době už zastávka Nová Bělá, Pod Kopcem leží na stejné přímce, jako několik fabrik v obchodní zóně.

Zprvu nelibivý nápad mi přišel nakonec vhodný jako projekt pro svou bakalářskou práci. Motivem se mělo stát vyjádření města v jeho destruktivní podobě v kontrastu s poklidnou vesnicí. Průmyslová zóna v Hrabové se nějakým způsobem „tlačí“ na Novou Bělou, rozrůstá se, „sápe se“, a to jsem se pomocí ilustrace a parafráze snažila zobrazit.

Zvolila jsem symbolistní tematiku, kde město představovalo deformované panelové domy, komíny, továrny, domy měnící se v chapadla, ruce měnící se v paneláky, muže s hlavami komínů... Uprostřed toho všeho byla Nová Bělá, poklidná část města s lokalitou na kopci, s vlastní kulturou. Ta je znázorněna pomocí významných domů v obci, také vyobrazením ženy, která splývá s krajinou, a na ní jsou domy (myšlenka spjata s muži a komíny). Nebo i Nová Bělá jako domy na klepetech kraba, který ji chrání před chobotnicí...

Obr. 93.–97. kresby a návrhy ideje města versus vesnice

11. FINÁLNÍ KONCEPTY

Koncept první - Venuše na kopci

Při konceptu ženy, která představuje vesnici, jsem se inspirovala dílem Velázquezovy Venuše s Kupidem, nazývaným také Venušina toaleta. Poloha ležící ženy vyhovovala nápadu ženského těla splývajícího s kopci. Žena představovala určitý ideál krásy, klidu a soudržnosti s přírodou. Pro bližší pochopení se měly na ženinych křivkách objevit domy, jako dominanty obce. Celý výjev by tak působil jako obraz s dojmem oázy klidu.

Obr. 98. Koncept Venuše na kopci, podélná strana zastávky, malba v Adobe Photoshop

Dalším rozvinutím myšlenky, kdy se na ženu měla sápat mužská těla s výfuky, jsem chtěla docílit u diváka vzbuzení určité konverzace, který by byl vyrušen odlišným stylem malby. Rozbití nálady z poklidného vnímání výjevu by vyvolaly i vyděšené výrazy domů

Obr. 99. Koncept Venuše na kopci na pospas mužům, vizualizace v Adobe Photoshop

Okolní zdi by pak byly tvořeny pouze tmavými odstíny zelené. Výjev by působil, jako obraz vložený na zadní stěnu zastávky. Venkovní zdi by v tomto případě byly natřeny na bílo a divák by byl v podstatě pouze autobusový cestující a lidé bydlící naproti zastávce. Cílová skupina by se tak zmenšila a původní myšlenka by nebyla tolik čitelná.

Koncept druhý - Krab versus chobotnice

Při tomto návrhu mne inspirovalo přírodopisné video, které jsem nedávno zhlédla. Video bylo velmi kruté, neboť ukazovalo lov chobotnice v praxi. Hlavonožci nemají problém zaútočit na kraby a doslova je pohltit stejně tak, jako si v přírodě had troufne například na hlodavce. Srst nesrst, klepeta neklepeta. V plánu bylo znázornit město, mocnou chobotnici a chapadla sápadající se po krabovi, který střeží vesnici. Krab by na klepetech měl, opět pro divákovu zapojení do děje, domy na vrchní části svých klepet.

Dílo by se tentokrát rozprostíralo i na další části zastávky, kde by vykukovala pouze chapadla chobotnice a vytvářela by tak napětí a dynamiku celého výjevu. Motiv by byl definitivně zpečetěn právě na nejdelší vnitřní stěně.

Obr. 100.–102. Koncept Krab vs chobotnice, malba v PS

Z mé malé ankety tento výjev vyhrál u dětí. Dospělí naopak preferovali předchozí nápad s Venuší.

Koncept třetí - Dominanty Nové Bělé

Asi nejserióznější návrh, který se později stal favoritem úřadu v Nové Bělé, byl založen na jasném základu a původní myšlence. Dominanty Nové Bělé (ZŠ, úřad a kaple), zpracované pokřiveně ilustrativním způsobem, znázorňovaly veselou vesničku, která se dívá pod kopec, na město, které ji ofukuje z výfuků a naklání se směrem na ni.

Obr. 103. Koncept Dominanty Nové Bělé shlížející na divoké město, malba v Adobe Photoshop

Obr. 104.–106. ZŠ Nová Bělá, novobělský úřad, Kaple sv. Kříže

Obr. 107. Skicy dynamického města, které se kroučí a mění v chapaďla, které se sárou po vesnici

Lehce provokativní charakter však zůstával v nástiněch chapadel a v odlišnosti stylu malby. Domy na kopečku pak i přes své malebné vzezření měly expresivní výraz. Motivy města evokovaly komiksový styl, měly kresebný charakter. Vesnička naopak působila jako plátno tvořené tahy štětce. Propojila jsem zde původní ideu ženy na kopci, tedy poklidný obrazový motiv zasazený do zastávky. U této tematiky byla předpokladem také pouze výmalba zevnitř, a venkovní stěny ponechat v bílém provedení.

12. PRÁCE V TERÉNU

První den bylo potřeba očistit zastávku od nečistot a připravit ji na podkladový nátěr. Z čekárny jsem ve vlastním zájmu odnesla psí exkrementy a také štěrk. Zdi jsem oprášila kartáčem, a dostala tak z nich všechny nechtěné částice prachu a špíny. Po očištění bylo důležité nanést penetraci v poměru 1:10 dílům vody. Penetrace schne 4 hodiny. Vzhledem k nepřízní počasí jsem začala s nátěrem pozdě odpoledne a nechala ji uschnout přes noc. Penetraci jsem nanášela v jedné vrstvě pomocí speciálního válečku pro hrubé, břízolitové omítky. Pokrytí jsem provedla na všech 6 stranách autobusové zastávky i přesto, že u zadní a nejdelší části je špatný přístup a výhled na ni je pouze z pole a zadní strany obchodní zóny. Reakce lidí byly velmi zvědavé. Viděli dívku s kýblem a válečkem, která tam maluje, ale na zdi se nic neobjevuje, málokdo byl v obraze, co se bude v dalších dnech dít.

Druhý den bylo možné začít s prvními nákresey a nátěrem. Vzhledem k světlé barvě zastávky bylo možné použít silné trojhranné grafitové tužky s tuhou ve dřevě. Sloužily pro předkres a oddělení pozadí od motivu. Barvy v pozadí jsem malovala za pomoci vlastnoručně namíchaných matných odstínů akrylových barev Eternal. Barvy jsou určeny pro interiér i exteriér, jsou ředitelné vodou a důležitým údajem pro mě bylo, že kromě dalších materiálů dobře kryjí nepochozí beton. Využila jsem odstín 06 zelený a 016 modrý, které jsem míchala do požadovaného odstínu s bílou barvou 01. Vzduchovým nebo bezvzduchovým stříkáním by nanášení bylo jednodušší, ale z finančních důvodů jsem si vystačila s válečkem s delšími chlupy. Na poslední chvíli jsem se rozhodla o změně kompozice a to takové, že výfuky a agresivní město jsem umístila na vnitřní boky zastávky. Motiv s novobělským úřadem, kapličkou a základní školou zůstal na svém středovém místě. Výjev jsem později dotvářela spreji Belton od značky Molotow.

Barvy byly původně rozpočítané tak, aby vystačily pro vnitřní strany zastávky. Po dokončení interiéru části nástupiště a kladném povzbuzování okolních obyvatel jsem se rozhodla, že se svolením úřadu pomaluji i vnější boční strany. Lidé okolo byli velmi vstřícní a pravidelně mě zásobovali panákem kvalitního zbojnického čaje.

Konceptem jsem navázala na vnitřní část. Vytvořila jsem „vykukující“ domy a výfuk, který pouští kouř a mění se na ptáčky, a poté na obláčky. Symbolika odkazuje na průmysl ostravský, ale i polský, který se k nám dostává v mikročásticích pomocí větru a místní obyvatelé o tom vědí a jsou tím postiženi. Někteří se ozvali dokonce hned při mé práci v interiéru a poznali v těch výfucích polský průmysl.

Myšlenka má svůj příběh z vnějšího pohledu. Když jedeme z města, vidíme naklánějící se domy, které pouští kouř, jenž odlétá směrem k vesnici. Jedeme-li z vesnice, vidíme jednoduchý motiv s kopcem a za ním „vyčuhují“ domy. Opět jsem zvolila symbol dýmu, který se pro změnu obrací a vane do obchodní zóny.

13. VÝSLEDNÉ DÍLO

Obr. 108.–109. finální úpravy autobusové zastávky, šablonová technika v rámci vytváření nápisu Pod Kopcem

Obr. 110.–111. hotový nápis v písmu Giddyup Std

Obr. 112.–115. Vnitřní stěny autobusové zastávky Nová Bělá-Pod Kopcem

Obr. 116.–117. Vnější pohled na zastávku Nová Bělá-Pod Kopcem

Obr. 118.–119. Vnější strana ve směru na město Ostrava a strana z města směrem k Nové Bělé

ZÁVĚR

S cílem vymyslet graficky pěknou, malovanou autobusovou zastávku jsem se naučila mnohem víc, než jsem původně očekávala. Zkušenost s celým procesem, od nalezení místa, pořízení fotografické dokumentace, komunikace s úřady, tvorby vizualizací, přes finální malbu až po postprodukci, tvoření prezentace a videa jsem si prakticky vyzkoušela téměř všechny techniky, které jsem měla možnost vyzkoušet za dosavadní dobu studia. Práce na čerstvém vzduchu byla i jakýmsi dobrým odpočinkem od mé klasické tvorby, která se odehrává převážně u počítače.

Téma komunikace, jež se otvírá povětšinou v sociální tematice, se hluboce dotýká i umění ve veřejném prostoru. Práce rozhodně není pro introvertní duši, neboť je na místě se s lidmi bavit, jak o samotném díle, tak o záměru. Komunikace se promítá i do získávání povolení od úřadů, nesčetného množství korespondence s hlavami projektů a čerpání informací ohledně technologie barev. Projevuje se i v určitém nebezpečí, kdy kdokoli může narušovat osobní zónu tvůrce, což se stává častokrát. I vzhledem k tomu je dobré mít někoho u sebe. U mě takto zatím funguje rodina a přátelé, kteří mě jezdí během mé performance navštěvovat.

Na závěr mi vyplývá, že pouliční tvorba může odrážet současný stav společnosti, v tomto případě ostravské. Často předpovídá jeho budoucnost, a proto se má tematika v ilustraci ubírala tímto směrem. Naučila jsem se vnímat mural art jako umění, které je tady dnes, ale zítra zde být nemusí. Stejně, jako je myšlenka zastávky dočasná, tak i malba samotná má svou životnost. Slouží spíš jako odraz dnešních sociálních problémů, a blíží se tedy street artu.

Věřím, že vývoj se bude ubírat cestou příznivou pro mural a já budu moci své zkušenosti časem využít při větších projektech a být součástí mural artu a jeho dalšího vývoje.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- OVERSTREET, M. *In Graffiti We Trust*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2006, 230 s. ISBN 80-204-1325-1.
- MAGID, V. *CAP: [Crew against people : Blez, Crap, Dize, Key, Kto, Masker, Mosd]*. V Praze: Bigg Boss, 2007, [248] s. ISBN 978-80-903973-0-9.
- Otevřená výzva tvůrcům graffiti: fotografie Rudolfa Němečka*. Editor Lenka Grimová. V Náchodě: Galerie výtvarného umění, 2004, 46 s. ISBN 80-850-5786-7
- MANCHINI, M. *Graffiti a psychoanalýza*. Ateliér: čtrnáctideník současného výtvarného umění. 2008, č. 19, s. 6.
- LEWISOHN, Cedar. *STREET ART: The Graffiti Revolution*. 1st edition. London: Tate Publishing, 2008. s. 23
- KOUBSKÁ, Kristýna. *Street Art: Z undergroundu mainstreamem. Zneužití street artu v komerční sféře*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Sdružená uměnovědná studia, 2013. 54 s. Vedoucí diplomové práce: Mgr. Viktor Pantůček.
- NICHOLAS, Ganz a FEKNER John. *Graffiti World: Street Art from Five Continents*. New York: Harry N. Abrams, 2004. ISBN 0-8109-4979-2.
- SCHACTER, Rafael a John FEKNER. *The world atlas of street art and graffiti*. Austrálie: NewSouth Publishing, 399 pages. ISBN 978-030-0199-420.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- FEER. Slovník, Historie Graffiti: Slovník: *Hledáš-li vše co se týče fenoménu graffiti, tak jsi tu správně...* [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.feer.wbs.cz/Slovník-Historie-graffiti.html>
- DEMOLLI FINE ART STUDIO. WHAT IS A MURAL? 2013. *Demolli Fine Art Studio* [online]. [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: <http://murals.demolliart.com>
- PHILLIPS, Susan. Graffiti Definition: *The Dictionary of Art: London: Macmillan Publishers - Grove's Dictionaries Inc* In: [online]. 1996. vyd. [cit. 2015-01-25]. Dostupné z: <http://graffiti.org/faq/graf.def.html>
- WoosterCollective. WHAT THE HELL SHOULD WE CALL THIS THING... A FEW MORE: Here's a few more responses to our question, "What The Hell Should We Call This Thing?" *WoosterCollective*[online]. 2004 [cit. 2015-01-25]. Dostupné z: <http://www.woostercollective.com/post/what-the-hell-should-we-call-this-thing...-a-few-more>
- SIEGL, N. Definition des Begriffs Graffiti. *Definition des Begriffs Graffiti*online+*. © 2010 *citováno 8. 11. 2013+. Dostupné z:<http://www.graffitieuropa.org/definition.htm>
- TagBust: Potíráme ilegální graffiti. O GRAFFITI: Co jsou graffiti? *TagBust* [online]. 2012. vyd. [cit. 2015-01-26]. Dostupné z: <http://www.tagbust.com/graffiti/>
- AKBAR, A. Graffiti: Street art – or crime? *The independent UK *online+*. 16. 7. 2008 *citováno 8. 11. 2013+. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/art/features/graffiti-street-art--ndash-or-crime-868736.html>
- Dictionary.com. Mural *Dictionary* [online]. © 2015 [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://dictionary.reference.com/browse/mural>
- ČTK. Mural art: dům v Praze zdobí obří nástěnná malba: Moderní umění. In: *TÝDEN: časopis Týden.cz* [online]. 28.04.2013 18:05. [cit. 2015-01-26]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/kultura/umeni/mural-art-dum-v-praze-zdobi-obri-nastenna-malba_268558.html#.VMa1Kv6G-Sp

BROOKS, Katherine. *The Huffington Post, HuffPost Arts & Culture*. [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/2014/05/07/famous-street-artists_n_5255832.html

STREET ART NEWS. Escif New Mural In Montreal, Canada. 2013. *StreetArtNews Art & Lifestyle Magazine* [online]. [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: <http://www.streetartnews.net/2013/06/escif-new-mural-in-montreal-canada.html>

ABOUT. C215 [online]. Paris, 2015 [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.c215.fr/C215/ABOUT.html>

JR. THE WRINKLES OF THE CITY: Los Angeles / 2011. *JR* [online]. Paris, 2011 [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.jr-art.net/projects/the-wrinkles-of-the-city-los-angeles>

BANKSY. GAZA: Make this year YOU discover a new destination. *BANKSY* [online]. 2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://banksy.co.uk>

ROA STREET ARTIST BIOGRAPHY. *Stencil Revolution* [online]. © 2015 Stencil Revolution [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.stencilrevolution.com/profiles/roa/>

KAZKI, I. *India. INTERESNI KAZKI* [online]. 2015 [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://interesnikazki.blogspot.cz/search/label/India>

Biography: How and Osm. How and Osm [online]. 2015 [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.howandnosm.com/biography>

NIHALANI, A. *Info: About. AAKASH NIHALANI* [online]. © 2006 - 2015 Aakash Nihalani [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.aakashnihalani.com/about/>

HAYUK, M. ABOUT. *MAYA HAYUK* [online]. 2014 [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.mayahayuk.com/?page=about>

GAIA. CV. *Gaia* [online]. 2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://gaiastreetart.com/CV>

SHERYO. Info. *Sheryo art* [online]. 2015 [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.sheryoart.com/about/>

RAO, M. The Most Influential Acts Of Street Art Around The World This Year. *The Huffington Post: Arts & Culture* [online]. 2014 [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/2014/12/30/best-street-art-2014_n_6390450.html

FEER., Slovník, Historie Graffiti: Vznik a vývoj Graffiti v ČR. *Graffiti web: Hledáš-li vše co se týče fenoménu graffiti, tak jsi tu správně..* [online]. 2014 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.feer.wbs.cz/Slovník-Historie-graffiti.html>

DOX, program: *METROPOLIS - Cryptic 257, Masker, Pasta, Point, Skarf, Tron: 15. 10. 2010 - 31. 1. 2011*. DOX [online]. © 2008 - 2015 DOX Prague, a.s. [cit. 2015-02-14]. Dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/vystavy/metropolis-cryptic-257-masker-pasta-point-skarf-tron>

ŠVEC, P. *Domy v Praze 10 se mění na malířská plátna. Pomalovaná je ZŠ Gutova. IDnes.cz* [online]. © Copyright 1999–2015 MAFRA, a. s. [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: http://praha.idnes.cz/domy-v-praze-10-se-meni-na-malirska-platna-pomalovana-je-zs-gutova-p8f-/praha-zpravy.aspx?c=A110513_1584834_praha-zpravy_ab

CHARVÁT, Jan. Copyright © 2003-2014 WWW design. *AKTUÁLNĚ / Společnost: V Praze 10 vznikl další mural art. Praha 10* [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://praha10.regiony24.cz/11-168245-v-praze-10-vznikl-dalsi-mural-art>

CHARVÁT, Jan. *AKTUÁLNĚ / Společnost: Další „Mural Art“ namaluje v Praze 10 přes víkend Jan Kaláb. Metropole: Regiony24* [online]. Copyright © 2003-2014 WWW design [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://metropole.regiony24.cz/11-177172-dalsi->

PASTA ONER © 2012 All Rights Reserved. *Pasta Oner: History*. [online]. [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.pastaoner.cz/en/history>

MALCHÁREK, Jakub. *Moravskoslezský: deník.cz*: Graffiti v Ostravě: obvody stojí ročně tisíce. [online]. 2015 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: http://moravskoslezsky.denik.cz/zpravy_region/graffiti-v-ostrove-obvody-stoji-rocne-tisice-20140423.html

SPRAYART 34CREW. Dáváme život vašim stěnám. *SPRAYART.CZ* [online]. © 2013 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://sprayart.cz/34crew/>

SPRAYART 34CREW. Don Bosco Ostrava – ZAKÁZKA. *SPRAYART.CZ*[online]. © 2013 Sprayart 34 [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <http://sprayart.cz/don-bosco-ostava-zakazka/>

TEDxOstrava: Skrytý potenciál: Petra Gherbetz: České republika. *TEDxOstrava* [online]. 2014 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.tedxostrava.com/speakers/petra-gherbetz>

KRUMPHOLZOVÁ, Tereza. *Deník.cz*: Umělecké dílo umí vyčistit vzduch u silnice. 2015.[online]. Ostrava [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: http://www.denik.cz/ostatni_kultura/umelecke-dilo-ma-vycistit-vzduch-u-silnice-20121111-0lb2.html

Provoz Hlubina: [MURAL Ostrava 1.0. 2015...]. *Facebook* [online]. [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/events/1377546072488885/>

Krásná Ostrava. MURAL ART V OSTRAVĚ. *Krásná Ostrava: Okrašlovací spolek Za krásnou Ostravu*[online]. 2015 [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.krasnaostrava.cz/mural-art-v-ostrove/>

SEZNAM NEPUBLIKOVANÝCH ZDROJŮ

KUTÁ, N. *Facebooková odpověď Přemysla Koudely: Konverzace na téma muralu v Ostravě*. 27. 1. 2015 Ostrava, 2015.

KUTÁ, N., *SASANCA vs KHOMATOR interview: audiozáznam na téma vývoje pouličního umění*. 20. 1. 2015. Ostrava, 2015.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. graffiti	12
Obr. 2. street art.....	12
Obr. 3. mural art.....	12
Obr. 4. Pop Life, první český časopis s tematikou graffit.....	13
Obr. 5. Býci, Alessandra Svatek a Artur Magrot.....	14
Obr. 6. Street art, SASANCA.....	15
Obr. 7. Mural art, BLUE, Jan Kaláb.....	17
Obr. 8. NYC. 1984, Richard Sandler.....	19
Obr. 9. Brooklyn street, NEUZZ.....	20
Obr. 10. „Time For Change“, Kiev, Ukrajina, Interesni Kazki.....	21
Obr. 11. Open Walls Conference, Barcelona, Grip Face.....	22
Obr. 12. Kapské Město, Jihoafrická republika, Faith47.....	22
Obr. 13. Kapské Město, Jihoafrická republika, Mak1One.....	22
Obr. 14. Největší graffiti zeď v Tokiu, Japonsko, Nanashi Crew & Ska Crew.....	23
Obr. 15. graffiti, Singapur, SCOPE.....	23
Obr. 16. Wanderlust, Melbourne, RONE.....	23
Obr. 17. Nový Zéland, SHIDA a ENO.....	23
Obr. 18. Kitty, Gaza, Banksy.....	25
Obr. 19. Latino Festival Peru, JAZ.....	29
Obr. 20. Boston, Os Gemeos.....	29
Obr. 21. Valencia, Hyuro.....	29
Obr. 22. 2013, Vhils.....	29
Obr. 23. Bristol UK, ARYZ.....	29
Obr. 24. Polsko, Escif.....	29
Obr. 25. Vitry, Francie C215.....	29
Obr. 26. Ibiza, Španělsko, Phlegm.....	29
Obr. 27. Djerba, Tunisko, ROA.....	29
Obr. 28. New York City, Reka.....	29
Obr. 29. Indie, Interesni Kazki (Aec).....	29
Obr. 30. Rope Art, Moneyless.....	29
Obr. 31. Salento, Italy, Tellas.....	29
Obr. 32. NYC, Pixel Pancho.....	29
Obr. 33. Draw the Line Festival, BLU.....	29
Obr. 34. Houston, Swoon.....	30
Obr. 35. New York City, Faile.....	30
Obr. 36. Mexico, How & Nosm.....	30
Obr. 37. Los Angeles, Aakash.....	30
Obr. 38. Houston, Maya Hayuk.....	30
Obr. 39. Vídeň, GAIA & Cyrcl.....	30
Obr. 40. Izrael, Know Hope.....	30
Obr. 41. Egypt, Ganzeer.....	30
Obr. 42. SHERYO.....	30
Obr. 43. Ostrava, MANIAC.....	31
Obr. 44. 1992, Praha.....	31

Obr. 45. 1992, Praha.....	31
Obr. 46. Terorist Magazín 1998.....	32
Obr. 47. Free magazine, Skates, 2004-2005, KEY z In Graffiti We Trust.....	34
Obr. 48. Praha-Strašnice, Jan Kaláb.....	36
Obr. 49. The Chemistry Gallery, Praha, Jan Kaláb.....	37
Obr. 50. Choose To Be Happy, Mural v rámci festivalu Městem posedlí, Praha, Pasta Oner.....	38
Obr. 51. We Should Get Lost Somewhere, Graffiti boom 4 v Chebu, Pasta Oner.....	38
Obr. 52. Kozibar, Praha, Nikola V.....	40
Obr. 53. Ostrava2015, 34crew.....	40
Obr. 54. Don Bosco Ostrava, 34crew.....	40
Obr. 55. Ostrava, 34crew.....	40
Obr. 56. Workshopy pro děti, Nikola.....	40
Obr. 57. Ostrava, 34crew.....	40
Obr. 58.–63. z portfolia, Sasanca.....	42
Obr. 64. City Folklore, OVA, Sasanca.....	42
Obr. 65. Dolní oblast Vítkovic, Ostrava, Jan Kaláb.....	43
Obr. 66. Důl Hlubina, Ostrava.....	43
Obr. 67. Důl Hlubina, OVA, Sasanca.....	43
Obr. 68. Důl Hlubina, Ostrava.....	43
Obr. 69. Dol.Vítkovice, OV, A.Magrot.....	43
Obr. 70. Dol.Vítkovice, OV, A.Magrot.....	43
Obr. 71. Dol.Vítkovice, OV, A.Magrot.....	43
Obr. 72. Pískové Doly, Ostrava.....	45
Obr. 73. Dubina, Ostrava, Asa expert.....	45
Obr. 74. Hrabůvka, OV, Esa building.....	45
Obr. 75. Dubina, Ostrava, Asa expert.....	45
Obr. 76. Košice, Slovensko, ARYZ.....	46
Obr. 77.–80. autobusová zastávka Stará Bělá, Chrobáková, Před a Po, Ostrava 2012.....	52
Obr. 81. autobusová zastávka Stará Bělá, Chrobáková, zadní strana, Ostrava 2012.....	53
Obr. 82.–85. autobusová zastávka Stará Bělá, Střed, Před a Po, Ostrava.....	53–54
Obr. 86.–88. MFK Vítkovice, Ostrava.....	54
Obr. 89.–92. autobusová zastávka Nová Bělá, Pod Kopcem, Před, Ostrava.....	59
Obr. 93.–97. kresby a návrhy ideje města.....	61
Obr. 98. Koncept Venuše na kopci, podélná strana zastávky, malba v Adobe Photoshop.....	62
Obr. 99. Koncept Venuše na kopci na pospas mužům, vizualizace v Adobe Photoshop.....	62
Obr. 100.–102. Koncept Krab vs chobotnice, malba v PS.....	63
Obr. 103. Koncept Dominanty Nové Bělé shlížející na divoké město.....	64
Obr. 104.–106. ZŠ Nová Bělá, novobělský Úřad, Kaple sv. Kříže.....	64
Obr. 107 Skicy dynamického města, které se kroutí a sápe se po vesnici.....	64
Obr. 108.–109. finální úpravy, šablonová technika v rámci vytváření nápisu Pod Kopcem.....	66
Obr. 110.–111. hotový nápis v písmu Giddyup Std.....	67
Obr. 112.–115. Vnitřní stěny autobusové zastávky Nová Bělá-Pod Kopcem.....	67
Obr. 116.–117. Vnější pohled na zastávku Nová Bělá-Pod Kopcem.....	68
Obr. 118.–119. Vnější strana ve směru na město Ostrava a strana z města směrem k Nové Bělé. .68	

ZDROJE OBRÁZKŮ

- Obr. 1. Graffiti, Dostupné z: <http://media0.nolimit.cz/images/media0:50fd4a0d7f3b6.jpg/29214515.jpg>
- Obr. 2. Street art, Dostupné z: <http://aapage.info/street-art-3/>
- Obr. 3. Mural art, Dostupné z: <http://www.pastaoner.cz/en/gallery/choose-to-be-happy>
- Obr. 4. Pop Life, první český časopis s tematikou graffit, Dostupné z: http://www.ustaf.cz/radical/download/Pop_Life_graffiti_by_Radical.pdf
- Obr. 5. Býci, Alessandra Svatek a Artur Magrot, Dostupné z: <http://aapage.info/street-art-3/>
- Obr. 6. Street art, Ostrava, SASANCA, Dostupné z: <http://artikl.org/wp-content/uploads/OVA-Novaves.jpg>
- Obr. 7. Mural art, BLUE, Jan Kaláb, Dostupné z: <http://www.widewalls.ch/wp-content/uploads/Jan-Kalab-BLUE-acrylic-and-spraypaint-on-a-wall-Buenos-Aires-2014.jpg>
- Obr. 8. NYC. 1987, Richard Sandler, Dostupné z: <https://noticeeverything.files.wordpress.com/2014/11/subwayc-couple-kissing-nyc-c-1987.jpg>
- Obr. 9. Brooklyn street, NEUZZ, Dostupné z: <http://33third.com/boards/t/285/neuzz-mexico.aspx>
- Obr. 10. „Time For Change“, Kiev, Ukrajina, Interesni Kazki, Dostupné z: <http://www.streetartnews.net/2014/11/waone-from-interesni-kazki-creates-time.html>
- Obr. 11. Open Walls Conference, Barcelona, Grip Face, Dostupné z: http://3.bp.blogspot.com/-PqPFNM_pwS0/VHjYO7NRovI/AAAAAAAAACQ/YWHAWgrG1hI/s1600/open%2Bwalls%2Bbcn%2Bgrip%2Bface.jpg
- Obr. 12. Kapské Město, Jihoafrická republika, Faith47, Dostupné z: http://payload22.cargocollective.com/1/0/633/2741416/faith47_why%20do%20i%20give%20so%20much%20of%20my%20precious%20time%20to%20people%20who%20dont%20care%20if%20i%20live%20or%20if%20i%20die_1000.jpg
- Obr. 13. Kapské Město, Jihoafrická republika, Mak1One, Dostupné z: <http://thewow.com.mx/wp-content/uploads/2014/04/Cape-Town-Sudáfrica.jpg>
- Obr. 14. Největší graffiti zeď v Tokiu, Japonsko, Nanashi Crew & Ska Crew, Dostupné z: http://i.cdn.travel.cnn.com/sites/default/files/styles/604x453_gallery/public/article-images/large/Nanashi_Crew_Sca_Crew_Kichijoji_Tower_Records_0.jpg?itok=p0ud-0GG6
- Obr. 15. graffiti, Singapur, SCOPE, Dostupné z: <http://graffitiworld.tv/map/wp-content/uploads/2014/03/Scope-One-Wildstyle-Graffiti-Singapore.jpg>
- Obr. 16. Wanderlust, Melbourne, RONE, Dostupné z: https://wanderlustzine.files.wordpress.com/2012/01/img_3479.jpg
- Obr. 17. Nový Zéland, SHIDA a ENO, Dostupné z: <http://www.streetartnews.net/2013/10/shida-x-eno-new-street-art-murals-new.html>
- Obr. 18. Kitty, Gaza, Banksy, Dostupné z: <http://www.highsnobiety.com/wp-content/blogs.dir/12/files/2015/02/banksy-gaza-03-960x640.jpg>
- Obr. 19. Latino Festival Peru, JAZ, Dostupné z: http://images.complex.com/complex/image/upload/t_article_image/tikhloik8lchzo8w13wm.jpg
- Obr. 20. Boston, Os Gemeos, Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/jaime-rojo-steven-harrington/os-gemeos-and-the-giant-o_b_1753267.html
- Obr. 21. Valencia, Hyuro, Dostupné z: http://payload.cargocollective.com/1/0/633/923726/Hyuro_Valencia_Jan11_2_u_1000.jpg
- Obr. 22. 2013, Vhils, Dostupné z: <http://cdn5.feeldesain.com/feel/wp-content/uploads/2013/10/Vhils-farto-art-street-art-feeldesain.jpg>
- Obr. 23. Bristol UK, ARYZ, Dostupné z: <http://www.juxtapoz.com/street-art/aryz-in-bristol>
- Obr. 24. Polsko, Escif, Dostupné z: <http://www.ilovepoland.co.uk/graffiti-in-poland/>

- Obr. 25. Vitry, Francie C215, Dostupné z: <http://christiangueemy.tumblr.com>
- Obr. 26. Ibiza, Španělsko, Phlegm, Dostupné z: <http://arrestedmotion.com/wp-content/uploads/2012/08/5.jpg>
- Obr. 27. Djerba, Tunisko, ROA, Dostupné z: http://4.bp.blogspot.com/-mhCnCmczdSs/U9undIoJxTI/AAAAAAAAAYkU/SeQUkKvWp_0/s1600/ROA-06-01-site.jpg
- Obr. 28. New York City, Reka, Dostupné z: <http://www.streetartnews.net/2013/11/reka-new-street-pieces-bushwick-queens.html>
- Obr. 29. Indie, Interesni Kazki (Aec), Dostupné z: <http://interesnikazki.blogspot.cz/search/label/India>
- Obr. 30. Rope Art, Moneyless, Dostupné z: <http://www.sprk.ca/wp-content/uploads/2012/10/moneyless-ropes-10-400x266.jpg>
- Obr. 31. Salento, Italy, Tellas, Dostupné z: <http://www.streetartnews.net/2014/02/tellas-new-mural-for-viavai-project.html>
- Obr. 32. NYC, Pixel Pancho, Dostupné z: <http://streetartnyc.org/wp-content/uploads/2012/12/Pixel-Pancho-street-art-at-Bushwick-Five-Points1.jpg>
- Obr. 33. Draw the Line Festival, BLU, Dostupné z: http://payload.cargocollective.com/1/0/633/1799254/Blu_Aug11_1_1000.jpg
- Obr. 34. Houston, Swoon, Dostupné z: <http://streetartnyc.org/wp-content/uploads/2013/10/swoon-Bowery-Houston.jpg>
- Obr. 35. New York City, Faile, Dostupné z: http://www.nycballet.com/NYCB/media/NYCBMediaLibrary/Images/SecondaryNavKeyArt/FAILE_Sewer_WebKeyart.jpg
- Obr. 36. Mexico, How & Nosm, Dostupné z: http://www.visualtherapyonline.com/wp-content/uploads/streetartnews_hownosm_oaxaca_mexico-21.jpg
- Obr. 37. Los Angeles, Aakash, Dostupné z: http://payload217.cargocollective.com/1/0/633/6654072/Nihalani_LALeaker1_1000.jpg
- Obr. 38. Houston, Maya Hayuk, Dostupné z: <http://www.theoriginators.com/wp-content/uploads/2014/02/maya-hayuks-bowery-mural-3.jpg>
- Obr. 39. Vídeň, GAIA & Cyrclé, Dostupné z: <http://www.widewalls.ch/the-modern-antique-of-cyrclé-and-gaia/>
- Obr. 40. Izrael, Know Hope, Dostupné z: <http://missiontoart.com/2014/04/22/coming-next-hope-may/>
- Obr. 41. Egypt, Ganzeer, Dostupné z: <http://www.huckmagazine.com/admin/wp-content/uploads/2014/03/Jo-Anna-Pollonais-Ganzeer.jpg>
- Obr. 42. SHERYO, Dostupné z: <http://sheryoart.tumblr.com>
- Obr. 43. Ostrava, MANIAC, Dostupné z: 2006. OVERSTREET, Martina. In graffiti we trust. Praha: Mladá fronta, ISBN 80-204-1325-1.
- Obr. 44. 1992, Praha, Dostupné z: Tamtéž
- Obr. 45. 1992, Praha, Dostupné z: Tamtéž
- Obr. 46. Terorist Magazín 1998, Dostupné z: Soukromá sbírka, Ostrava
- Obr. 47. Free magazine, Skates, 2004-2005, KEY z In Graffiti We Trust, Dostupné z: 2006. OVERSTREET, Martina. In graffiti we trust. Praha: Mladá fronta, ISBN 80-204-1325-1.
- Obr. 48. Praha-Strašnice, Jan Kaláb, Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mural_Art_Strasnicka_Jan_Kalab_02.JPG
- Obr. 49. The Chemistry Gallery, Praha, Jan Kaláb, Dostupné z: http://www.jankalab.com/wp-content/uploads/2015/02/P_ap-chemistry1.jpg
- Obr. 50. Choose To Be Happy, Mural v rámci festivalu Městem posedlí, Praha, Pasta, Dostupné z: <http://www.pastaoner.cz/en/gallery/choose-to-be-happy>
- Obr. 51. We Should Get Lost Somewhere, Graffiti boom 4 v Chebu, Pasta, Dostupné z: <http://www.pastaoner.cz/en/gallery/we-should-get-lost-somewhere>
- Obr. 52. Kozibar, Praha, Nikola V., Dostupné z: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10205768934816668&set=a.1678009404162.86546.1655332174&type=1&theater>
- Obr. 53. Ostrava2015, 34crew, Dostupné z: <http://sprayart.cz>
- Obr. 54. Don Bosco Ostrava, 34crew, Dostupné z: <http://sprayart.cz>

- Obr. 55. Ostrava, 34crew, Dostupné z: <http://sprayart.cz>
Obr. 56. Workshopy pro děti, Nikola, Dostupné z: <http://sprayart.cz>
Obr. 57. Ostrava, 34crew, Dostupné z: <http://sprayart.cz>
Obr. 58.–63. z portfolia, Sasanca, Dostupné z: <http://sasanca.tumblr.com>
Obr. 64. City Folklore, OVA, Sasanca, Dostupné z: <http://www.cityfolklore.com>
Obr. 65. Dolní oblast Vítkovic, Ostrava, Jan Kaláb, Dostupné z: <http://www.jankalab.com/selected-works/2-murals/>
Obr. 66. Důl Hlubina, Ostrava, Dostupné z: <http://provoz.net/archiv/malovn-podchodu/>
Obr. 67. Důl Hlubina, OVA, Sasanca, Dostupné z: https://www.facebook.com/KorporaceUmeniCistiVzduchCorporationArtCleansAir/photos_stream
Obr. 68. Důl Hlubina, Ostrava, Dostupné z: <http://provoz.net/archiv/malovn-podchodu/>
Obr. 69. Dol. Vítkovice, OV, A. Magrot, Dostupné z: <http://aapage.info/souteze/1-misto-mural-ostrava-1-0/>
Obr. 70. Dol. Vítkovice, OV, A. Magrot, Dostupné z: Tamtéž
Obr. 71. Dol. Vítkovice, OV, A. Magrot, Dostupné z: Tamtéž
Obr. 72. Pískové Doly, Ostrava, Dostupné z: Tereza Bednaříková
Obr. 73. Dubina, Ostrava, Asa expert, Dostupné z: <http://www.asaexpert.cz/uploads/images/Gallery/bytove-domy/Revitalizace-BD-Ostrava-Dubina-Z-Bara-4/P1140913.jpg>
Obr. 74. Hrabůvka, OV, Esa building, Dostupné z: <http://www.esa-building.cz/galerie.html>
Obr. 75. Dubina, Ostrava, Asa expert, Dostupné z: <http://www.asaexpert.cz/gallery/bytove-domy/Revitalizace-BD-na-ul-Z-Bara-2-Ov/20.html>
Obr. 76. Košice, Slovensko, ARYZ, Dostupné z: <https://sixandfive.files.wordpress.com/2011/10/aryz-slovakia-mural.jpg>
Obr. 77.–80. autobusová zastávka Stará Bělá-Chrobáková, Před a Po, Ostrava 2012, Dostupné z: autor
Obr. 81. autobusová zastávka Stará Bělá-Chrobáková, zadní strana, Ostrava 2012, Dostupné z: autor
Obr. 82.–85. autobusová zastávka Stará Bělá-Střed, Před a Po, Ostrava, Dostupné z: autor
Obr. 86.–88. MFK Vítkovice, Ostrava, Dostupné z: autor
Obr. 89.–92. autobusová zastávka Nová Bělá-Pod Kopcem, Před, Ostrava, Dostupné z: autor
Obr. 93.–97. kresby a návrhy ideje města, Dostupné z: autor
Obr. 98. Koncept Venuše na kopci, podélná strana zastávky, malba v Adobe Photoshop: autor
Obr. 99. Koncept Venuše na kopci na pospas mužům, vizualizace v Adobe Photoshop: autor
Obr. 100.–102. Koncept Krab vs chobotnice, malba v PS, Dostupné z: autor
Obr. 103. Koncept Dominanty Nové Bělé shlížející na divoké město, Dostupné z: autor
Obr. 104.–106. ZŠ Nová Bělá, Novobělský Úřad, Kaple sv. Kříže, Dostupné z: autor
Dostupné z: Archiv Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulty multimediálních komunikací a autor
Obr. 107. Skicy dynamického města, které se kroučí a sápe se po vesnici
Obr. 108.–109. finální úpravy, šablonová technika v rámci vytváření nápisu Pod Kopcem
Obr. 110.–111. hotový nápis v písmu Giddyup Std
Obr. 112.–115. Vnitřní stěny autobusové zastávky Nová Bělá-Pod Kopcem
Obr. 116.–117. Vnější pohled na zastávku Nová Bělá-Pod Kopcem
Obr. 118.–119. Vnější strana ve směru na město Ostrava a strana z města směrem k Nové Bělé